

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

Bakalářská práce

Tereza Bízková

Srovnávání vzdělávacích systémů tlumočnicků znakového jazyka v České republice a v Nizozemsku

The Comparison of education system of sign language interpreters in the
Czech Republic and in the Netherland

Praha, 2014

Vedoucí práce: Mgr. Nad'a Hynková Dingová

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Nadě Hynkové Dingové za odborné vedení a pomoc při psaní mé bakalářské práce. Velké díky patří i všem zúčastněným osobám nejen v dotazníkovém výzkumu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Sevenoaks dne 14. května 2014

.....

Tereza Bízková

Abstrakt

Tato bakalářské práce se zaměřuje na vzdělávací programy tlumočnicků znakového jazyka v České republice a v Nizozemsku. V teoretické části se zabývá vývojem tlumočení, předkládá specifika politického a společenského dění ovlivňujícího vzdělávání tlumočnicků znakového jazyka v České republice a v Nizozemsku. Posléze jsou zachyceny požadavky, které se týkají vzdělávání tlumočnicků znakového jazyka v legislativě daných států. Následně je čtenář informován o současném systému základního vzdělání tlumočnicků znakového jazyka, o způsobu podpory začínajících tlumočnicků znakového jazyka a v neposlední řadě o systému celoživotního vzdělávání tlumočnicků znakového jazyka v České republice a v Nizozemsku. Výzkumná část si klade za cíl zjistit úroveň spokojenosti tlumočnicků znakového jazyka se současným systémem vzdělávání. Na základě zjištěných údajů z dotazníkového šetření, bylo navrženo řešení, jak by bylo možné podpořit vzdělávání tlumočnicků znakového jazyka v České republice.

Klíčová slova

celoživotní vzdělávání, Česká republika, český znakový jazyk, Nizozemsko, nizozemský znakový jazyk, systém vzdělávání, tlumočnick znakového jazyka, znakový jazyk

Abstract

This bachelor thesis focuses on the educational training and background of sign language interpreters in the Czech Republic and the Netherlands. The theoretical part deals with the development of interpreting, presenting the specifics of the political and social events affecting the education of sign language interpreters in the Czech Republic and the Netherlands. It continues by examining the education requirements of sign language interpreters and how these are recognized in the legislation of those states. It aims to inform the reader about the current system of basic education for sign language interpreters, on how to support emerging sign language interpreters, and finally describes the system of lifelong learning sign language interpreters in the Czech Republic and the Netherlands. The research part, aims to establish the level of satisfaction of sign language interpreters with their current system of education. Based on the data from the survey. It proposed possible solution to how to support the education for sign language interpreters in the Czech Republic.

Keywords

lifelong learning, the Czech Republic, Czech sign language, the Netherlands, Dutch sign language, education system, sign language interpreter, sign language

Obsah

Obsah.....	8
Seznam použitých zkratk.....	10
1. Úvod.....	11
2. Vývoj tlumočení znakového jazyka	12
2.1 Vývoj tlumočení znakového jazyka v České republice	12
2.2 Vývoj tlumočení znakového jazyka v Nizozemsku	15
3. Politické a společenské dění ovlivňující vzdělávání tlumočnicků v České republice a v Nizozemsku a vliv na současnou podobu tlumočení pro neslyšící ...	18
3.1 Situace v České republice.	18
3.2 Situace v Nizozemsku	21
4. Ukotvení požadavků na kvalifikační předpoklady tlumočnicků v legislativě České republiky a v Nizozemsku	23
4.1 Ukotvení požadavků na kvalifikační předpoklady tlumočnicků v legislativě	23
4.2 Ukotvení požadavků na kvalifikační předpoklady tlumočnicků v legislativě Nizozemska	25
5. Systém základního vzdělávání tlumočnicků v České republice a v Nizozemsku	27
5.1 Systém základního vzdělávání tlumočnicků v České republice	27
5.2 Systém základního vzdělávání tlumočnicků v Nizozemsku	28
6. Způsoby profesní podpory začínajících tlumočnicků v České republice a v Nizozemsku	31
6.1 Česká republika.....	31
6.2 Nizozemsko.....	31
7. Systém požadovaného celoživotního vzdělávání v České republice a v Nizozemsku	32
7.1 Celoživotní vzdělávání v České republice	32
7.2 Celoživotní vzdělávání v Nizozemsku	33

8. Výzkum - Hodnocení současného systému vzdělávání a profesní přípravy tlumočnický znakového jazyka v České republice a v Nizozemsku	35
8.1 Výzkum	35
8.2 Průběh předvýzkumu	35
8.3 Sestavení dotazníku.....	36
8.4 Uskutečnění předvýzkumu.....	38
8.5 Uskutečnění výzkumu	38
8.6 Vyhodnocení výzkumu	38
8.6.1 Získané obecné informace	39
8.6.2 Získané odborné informace - polouzavřené a uzavřené otázky	44
8.6.3 Vyhodnocení hypotéz	61
8.6.4 Doporučení pro další vývoj vzdělávání pro tlumočnický znakového jazyka v České republice	61
8.6.5 Závěry výzkumu	62
9. Závěr	63
Použité zdroje	64

Seznam použitých zkratek

APPN	Agentura pro neslyšící
ASNEP	Asociace organizací neslyšících nedoslýchavých a jejich přátel
CBS	Nizozemský statistický úřad
CPE	Komise celoživotního vzdělávání
CVP	Celoživotní vzdělávací program
CZTN	Centrum zprostředkování tlumočnických služeb pro neslyšící
ČR	Česká republika
ČNES	Čeština v komunikaci neslyšících
ČSTZJ	Česká společnost tlumočnicků znakového jazyka
ČKTZJ	Česká komora tlumočnicků znakového jazyka
EFSLI	Evropské fórum tlumočnicků znakového jazyka
FF UK Praha	Filozofická fakulta univerzity Karlovy v Praze
FODOK	Holandská federace sdružení rodičů neslyšících
IGT&D	Ústav znakových jazyků a studií neslyšících
Institut	Institut Neslyšících pro specializované vzdělávání, o. s.
MADIDO	Sociální služby pro neslyšící
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NBTG	Nizozemská profesní organizace tlumočnicků znakového jazyka
NGT	nizozemský znakový jazyk
NL	Nizozemsko
NmG	znakovaná nizozemština
NSDSK	Nizozemská organizace pro neslyšící a těžce nedoslýchavé děti
NVVS	Nizozemský svaz pro neslyšící
RTG	Register tlumočnicků znakového jazyka a přepisovatelů
SigV	Institut soudních tlumočnicků a překladatelů
SNP	Spolek neslyšících Plzeň
SNN	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v České republice
Teiresiás	Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky
WASLI	Světová organizace tlumočnicků znakového jazyka
WMO	Zákon o sociální podpoře

1. Úvod

Zpracovat bakalářskou práci na téma Srovnávání vzdělávacích systémů tlumočnicků znakového jazyka v České republice a v Nizozemsku jsem se rozhodla na základě podobných vstupních podmínek. Obě země mají obdobnou rozlohu a podobně velký počet neslyšících. Odhaduje se, že v každé zemi žije 15 000 neslyšících, tedy osob, preferujících komunikaci ve znakovém jazyce. Volbu tématu jsem volila na základě mého zájmu zjistit úroveň spokojenosti samotných tlumočnicků znakového jazyka se současným tlumočnickým systémem.

Práce obsahuje porovnání situace v České republice a v Nizozemsku z pohledu na legislativu uzákoňující podmínky k zajišťování tlumočnicka znakového jazyka.

Bakalářská práce je strukturována do 9 kapitol. Po úvodě v kapitolách 2 až 7 je uvedena teorie, v jednotlivých kapitolách jsou uvedena fakta nejprve o České republice a následně o Nizozemsku, teorie je rozdělena do následujících kapitol:

2. Vývoj tlumočení znakového jazyka
3. Politické a společenské dění ovlivňující současnou podobu tlumočení znakového jazyka
4. Ukotvení požadavků na kvalifikační předpoklady tlumočnicků v legislativě České republiky a Nizozemska
5. Systém základního vzdělávání tlumočnicků v České republice a v Nizozemsku
6. Způsoby profesní podpory začínajících tlumočnicků v České republice a v Nizozemsku
7. Systém požadovaného celoživotního vzdělávání v České republice a v Nizozemsku
8. Dotazníkový výzkum - spokojenost tlumočnicků znakového jazyka s úrovní vzdělávacího systému v České republice a v Nizozemsku

Na závěr práce v kapitole 9 jsem shrnula získané informace a vyjádřila mé doporučení k zlepšení vzdělávání tlumočnicků znakového jazyka v České republice.

2. Vývoj tlumočení znakového jazyka

2.1 Vývoj tlumočení znakového jazyka v České republice

Jak uvádí Petr Pánek (2013, s. 8), „první nám známý text o tlumočení pro české neslyšící byl zveřejněn v časopise *Obzor hluchoněmých* pod titulkem ‚Soudní tlumočnick‘ dne 1. srpna 1923.“ V článku *Počátky tlumočení pro neslyšící v českých zemích aneb 90 let od vzniku této profese u nás* lze číst, že základy vzdělávání tlumočnické profese položila paní Bublová ve dvacátých letech 20. století. Organizovala a financovala první kurzy znakového jazyka. První tlumočníci znakového jazyka pocházeli ze skupin vzdělaných neslyšících, to byli lidé, kteří ztratili sluch v průběhu života, dále osoby pracující v ústavech pro hluchoněmé jako učitelé neslyšících a v neposlední řadě slyšící děti neslyšících rodičů. Práci tlumočnicků znakového jazyka ve dvacátých letech lze přirovnat k dnešní práci sociálního poradce.

Z roku 1949 pochází jeden z prvních záznamů o tlumočení pro neslyšící. Vladimír Buberle působil jako oficiální tlumočnick v Kodani v době 6. letní deaflympiády (Pánek, 2014).

Za totalitního režimu na území současné České republiky byl tlumočnick brán jako pracovník organizace pro neslyšící *Svaz invalidů*. Charakteristické bylo, že tlumočení nebylo tlumočnickovým hlavním zaměstnáním, tlumočnick pracoval za velmi malou odměnu, ale měl možnost absolvovat školící kurzy pro tlumočnický. Tenkrát se stávali tlumočnickem znakového jazyka hlavně slyšící osoby, které měly ve svém okolí někoho se sluchovým postižením. Nejčastěji to byly slyšící děti neslyšících rodičů tzv. CODA tlumočnicki. Tyto děti vyrůstaly v komunitě neslyšících od narození, osvojily si znakový jazyk jako první jazyk, proto měly největší potencial stát se tlumočnickem pro neslyšící. Dalším faktem je, že většinu svých klientů pro tlumočení znají od mládí, což při tlumočení může být výhodou i nevýhodou (Hanzlíček, 2013).

V 80. a 90. letech se významným centrem pro výzkum znakového jazyka stal státní Institut pro neslyšící v Berouně, který uskutečnil první výzkum českého znakového jazyka. Výzkum byl zaměřen na písemný zápis znakového jazyka (Macurová, 2008). V publikaci *Jazyk Neslyšících* (Kuchařová, 2005) se tvrdí, že výzkum českého znakového jazyka v České republice probíhá až od 90. let 20. století. Jak uvádí Toráčová (2008, s. 37-38): „tehdejší neslyšící klienti nebyli zvyklí využívat skutečně profesionálně se chovající tlumočnický a tlumočnicki neměli profesní organizaci, která by se důkladně věnovala zvyšování profesní

úrovně tlumočnicků a celkovému pozvedávání této profese, a která by tříbila názory uživatelů znakového jazyka a alternativních komunikačních systémů neslyšících.“

Před rokem 1998 si neslyšící mohli objednat tlumočnické služby v organizaci, která tlumočení zároveň hradila. V případě, že neslyšící si domluvil tlumočení přímo s tlumočnickem, finanční náklady hradil neslyšící (Kronusová, 2008a).

„Za posledních 20 let se situace u nás změnila, český znakový jazyk byl v roce 1998 uzákoněn jako jazyk českých neslyšících.“ (Mladová, Tlumočnick jako most, s. 23

S rozvojem výzkumu znakového jazyka a sebeuvědoměním neslyšících souvisí rozvoj profese tlumočení pro neslyšící. O profesionálním tlumočení můžeme mluvit v období posledních 20 až 30 let (Richterová, 2008).

V roce 2002 Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel (ASNEP) zrealizovala projekt - Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící (CZTN). Druhý projekt Tlumočnické služby pro neslyšící zajistil od roku 2004 finanční prostředky na proplácení odměn pro tlumočnický. O dva roky později, v roce 2006 z podnětu MPSV došlo ke sloučení těchto dvou projektů, nesoucí název Tlumočnické služby pro neslyšící, který byl zaregistrován jako sociální služba v roce 2007. Působí na celém území České republiky a zajišťuje služby bezplatně osobám se sluchovým postižením jakéhokoliv věku. Je považován za největšího poskytovatele tlumočnických služeb pro neslyšící.

V roce 2006 byla sestavena v rámci projektu Tlumočnické služby pro neslyšící Komise pro řešení stížností, která se zabývá, stížnostmi na tlumočnický, na operátory, na postup institucí atd. (Kronusová, 2008a).

V České republice v roce 2005 pracovalo 90 tlumočnicků znakového jazyka, dle odhadů na pokrytí požadavků českých neslyšících bylo potřeba 390 tlumočnicků znakového jazyka (Wit, 2005 s. 27). Z *Popisu projektu Tlumočnické služby pro neslyšící* (2011) lze zjistit, že v roce 2006 spolupracovalo s CZTN 56 tlumočnicků. Po registraci projektu Tlumočnické služby pro neslyšící v roce 2007 jako sociální služby se počet spolupracujících tlumočnicků zmenšil. Na vině byl i nově zavedený pohovor pro tlumočnický prověřující jejich kvality. V roce 2008 v CZTN bylo 59 registrovaných tlumočnicků. V roce 2009 se počet registrovaných tlumočnicků nezměnil a v dalším roce (2010) počet registrovaných tlumočnicků poklesl na 41 tlumočnicků. Pokles byl zapříčiněn změnou zákona o sociálních službách, který zavedl systém dalšího vzdělávání s uvedeným minimálním počtem hodin vzdělávání, kterou tehdejší tlumočnický nesplňovali. V roce 2011 počet registrovaných tlumočnicků v databázi opět poklesl na 39 tlumočnicků. Ze statistik CZTN uveřejněných na webových stránkách lze zjistit, že v roce 2012 s CZTN spolupracovalo 42 registrovaných tlumočnicků a v roce 2013 CZTN

evidovalo 49 registrovaných tlumočnicků a 6 osob jako tlumočnický-dobrovolníky. V roce 2013 bylo v CZTN přihlášeno celkem 1434 klientů a bylo uskutečněno 2223 požadavků na tlumočení.

První profesní organizace tlumočnicků znakového jazyka vznikla v České republice v roce 1995 nesoucí název Česká společnost tlumočnicků znakového jazyka (ČSTZJ). U Ministerstva vnitra České republiky se zaregistrovala 4. 3. 1996 (Kronusová, 2008b).

V roce 1996 byla založena Organizace tlumočnicků znakového jazyka (OTZJ) se sídlem v Brně, která organizuje kurzy znakového jazyka pro veřejnost i pro tlumočnický znakového jazyka a dále kvalifikační kurzy tlumočnicků (Kronusová, 2008).

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka (ČKTZJ) zahájila svou činnost v roce 2000. S cílem zvyšovat profesionální úroveň svých členů vznikl v roce 2004 Certifikační vzdělávací program (CVP). Díky projektu *Vyškolení lektorů a vytvoření výukových materiálů pro tlumočnický znakového jazyka, transliterátory znakované češtiny a vizualizátory mluvené češtiny* výuku kurzů CVP zajišťují vyškolení lektori. V roce 2008 se CVP stal akreditovaným vzdělávacím programem Ministerstva práce a sociálních věcí (Červinková Houšková, 2008a; Záhumenská, Dingová, Horáková, 2008).

V roce 2001 ČSTZJ a OTZJ založila Národní radu tlumočnicků a lektorů znakového jazyka (NRTLZJ). Cílem bylo dosažení větší jednotnosti tlumočnicků u nás. Veškerá činnost, která probíhá v rámci NRTLZJ, spadá pod činnost jiných organizací nejčastěji pod Svaz neslyšících a nedoslýchavých (Kronusová, 2008b).

V roce 2006 vznikla Agentura pro neslyšící (APPN) poskytující tlumočení pro neslyšící jako sociální službu, zajišťující online tlumočení a snažící se zvýšit počet tlumočnicků znakového jazyka. V říjnu 2013 APPN zveřejnila nabídku na proškolení nových tlumočnicků znakového jazyka pro zájemce z řad tělesně postižených, například osob na vozičku (Sládková, 2013).

Martina Kronusová odhaduje, že v současné době v České republice působí nanejvýš 130 tlumočnicků znakového jazyka, přitom CZTN poskytuje tlumočnické služby skoro 1500 neslyšícím klientům. (Marek, 2013)

Ivana Čeňková (2008) uvádí, že stávající organizace tlumočnicků u nás v současné době nemohou uspokojit mnohonásobně převyšující poptávku lidí se ztrátou sluchu po tlumočnických službách, přestože ti mají ze zákona na tyto služby právo.

2.2 Vývoj tlumočení znakového jazyka v Nizozemsku

Výzkum nizozemského znakového jazyka (NGT) započal okolo roku 1980 (Bogaerde, Schermer, 2008). S počátkem tlumočnické profese v Nizozemsku se spojuje rok 1982. V tomto roce se v Nizozemsku oficiálně zahájil výzkum NGT. Projekt KOMVA¹ zmapoval 15 000 znaků NGT od 100 neslyšících osob z různých částí Nizozemska. Výzkum ukázal, že v NGT je pět regionů (Amsterdam, Groningen, Rotterdam, Voorburg, Eindhoven), které se liší ve slovní zásobě, ale gramatika NGT je stejná na celém území Nizozemska. V roce 2011 a 2012 Nederlands Gebarententrum uskutečnilo elektronizaci znaků z projektu KOMVA do online slovníku (Schermer, 1990 a 2012; Nederlands Gebarententrum, 2014c).

V roce 1988 se ustanovilo právo neslyšících osob na tlumočnicka (Bogaerde, Schermer, 2008). Jaroslav Hrubý (1989) uvedl, že v minulosti tlumočnické služby zajišťoval Nizozemský svaz pro neslyšící (Nederlandse Vereniging voor Slechthorenden, NVVS), později se zajišťování tlumočnických služeb od NVVS oddělilo a v Utrechtu vznikla organizace Sociální služby pro neslyšící (Social Services for the Deaf, MADIDO). „V roce 1989 měla organizace zaregistrováno 70 tlumočnicků, z toho 25 na plný úvazek. Na začátku poskytování této služby uskutečnili 2 000 hodin tlumočení. V roce 1989 poskytli 17 000 hodin, ale poptávka neslyšících na tlumočení byla kolem 30 000 hodin.“ (Hrubý, 1989, s. 5)

V roce 1984 vznikl první vzdělávací program pro tlumočnicka pro neslyšící. Trval 9 měsíců, forma studia byla tzv. kombinované studium. Vzdělávací program byl určen dětem neslyšících rodičů nebo lidem, kteří byli aktivní v komunitě neslyšících a ovládali znakový jazyk. V letech 1985 - 1989 byl vzdělávací program rozvržen z devíti měsíců na dva roky a forma studia zůstala stejná - kombinované studium. Další změna přišla v roce 1989, kdy se z dvouletého vzdělávacího programu stal tříletý vzdělávací program, kombinovaná forma studia se zachovala. Do tříletého vzdělávacího programu nastoupili poslední studenti v roce 1993, poslední student/ka absolvoval/a v roce 1997. Celkem do roku 1997 absolvovalo vzdělávací program 117 tlumočnicků znakového jazyka (Wit, 2005 s. 22, 27).

V roce 1992 vzniklo Nizozemské centrum znakového jazyka (Nederlands Gebarententrum), které se začalo věnovat vzdělávání rodilých mluvčích NGT jako lektorů NGT (Bogaerde, Schermer, 2008).

V roce 1997 se vzdělávací program pro tlumočnicka měnil, Ministerstvo školství udělilo akreditaci pro vyučování čtyřletého vzdělávacího programu. V pilotní skupině bylo 32 studentů (Bogaerde, Schermer, 2008), z nichž v srpnu 2001 absolvovalo 16 (Wit, 2005,

¹ Běžně používaný název, jehož rozklíčovaný název jsem v žádné literatuře nenašla.

Tolknet, 2012-2014), ale Světová organizace tlumočnicků znakových jazyků (World Association of Sign Languages Interpreters, 2012) uvádí, že pilotní program v roce 2001 absolvovalo pouze 10 studentů.

V roce 1986 vznikla Nizozemská organizace tlumočnicků znakového jazyka (Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebaretaal, NBTG). Jediná národní organizace pro tlumočnický znakového jazyka v Nizozemsku. NBTG je vládní agentura, která poskytuje zákazníkům přehlednou situaci ohledně vzdělávání tlumočnicků znakového jazyka. Zastupuje tlumočnický znakového jazyka i organizace pro neslyšící při jednáních s vládními institucemi. Hájí jejich práva a snaží se zlepšit situaci pro neslyšící a tlumočnický znakového jazyka v Nizozemsku. Za svůj hlavní cíl si položila profesně rozvíjet tlumočnický znakového jazyka (Wit, 2005). Tento cíl NBTG naplnila v roce 2000, tenkrát obdržela vládní dotaci na založení Stichting Register Tolken Gebarentaal en Schrijftolken (RTG) - nezávislého nizozemského registru tlumočnicků znakového jazyka a přepisovatelů (Kronusová, 2008; World Association of Sign Languages Interpreters, 2012).

V roce 1992 vzniklo národní nezávislé Nederlands Gebarententrum (Nizozemské centrum znakového jazyka, Dutch Sign Centre) zabývající se NGT a znakovaná nizešština (NmG). Zaměstnanci se zabývají tvorbou školících materiálů, tvorbou slovníků a vzdělávacích materiálů a uskutečňují výzkumy, zaměřené na gramatiku a slovní zásobu NGT. V roce 2004 bylo Nederlands Gebarententrum uznáno nizozemským ministerstvem vzdělání, kultury a vědy jako Lexikografický ústav pro nizozemský znakový jazyk. (Nederlands Gebarententrum, 2014a a 2014b).

V letech 1999-2002 se uskutečnil projekt nazývaný se Stabol. Tento projekt standardizoval 5 000 základních znaků NGT, vytvořená standardizace znaků se používá od roku 2002 na školách pro neslyšící i v tlumočeném televizním vysílání (Schermer, 2012).

Registr tlumočnicků znakového jazyka (RTG) vznikl v roce 2001. Zajišťuje registraci tlumočnicků znakového jazyka, eviduje seznam kvalifikovaných tlumočnicků nizozemského znakového jazyka, kontroluje kvalitu poskytovaných tlumočnických služeb a poskytuje další vzdělávání tlumočnickům (Kronusová, 2008; Stichting RTG). V roce 2012 celkový počet tlumočnicků v RTG k 31. prosinci 2012 bylo 515 osob, tedy tlumočnicků znakového jazyka a přepisovatelů. K 1. lednu 2013 bylo v registru vedeno 504 osob. V květnu 2014 bylo ve volně přístupné databázi RTG² registrováno 784 osob, z toho 519 tlumočnicků NGT (Stichting RTG).

² Dostupné z: <http://www.stichtingrtg.nl/het-register/het-register>.

V roce 2004 vznikl zprostředkovatel tlumočnických služeb nesoucí název Tolknnet. Celonárodní organizace zajišťuje tlumočnické služby pro neslyšící. Naprostá většina tlumočnicků je registrována v databázi Tolknnet. Za rok Tolknnet vyřídí okolo 15 000 žádostí na tlumočnické služby. Zprostředkovatel si položil za svůj cíl vzdělávat tlumočnický znakového jazyka, což uskutečňuje ve spolupráci s několika organizacemi například KTV kennisnet a TIP! (Tolknnet, 2012-2014).

V roce 2006 skupina jazykovědců z Radboud University Nijmegen, započala dvouroční projekt, v kterém vytvořila korpus nizozemského znakového jazyka (Radboud Universiteit Nijmegen, 2014).

V Nizozemsku jsou dva zprostředkovatelé tlumočnických služeb pro neslyšící Tolknnet a Triple-B³ (Stichting RTG).

V Nizozemsku v roce 2005 pracovalo 159 tlumočnicků znakového jazyka, z tohoto počtu 87% tlumočnicků byli členy NBTG. Počet absolventů vysoké školy v Utrechtu v roce 2005 se zastavil na počtu 220 osob, z toho 72% absolventů pokračovalo v tlumočnické profesi a 28% se dále nevěnovalo tlumočnické profesi. Dle odhadů pro pokrytí požadavků nizozemských neslyšící v roce 2005 bylo potřeba 800 tlumočnicků znakového jazyka (Wit, 2005). Z výročních zpráv NBTG lze zjistit, že v lednu 2011 bylo v registru NBTG 307 tlumočnicků a 109 tlumočnicků-studentů. V roce 2011 celkový počet tlumočnicků byl 369. V seznamu členů NBTG v roce 2011 bylo zapsáno 329 tlumočnicků znakového jazyka a 95 studentů. V lednu 2013 se počet tlumočnicků zvedl na 458 a tlumočnicků-studentů bylo v databázi vedeno 49. V prosinci 2013 bylo v NBTG registrováno 402 tlumočnicků a 32 tlumočnicků-studentů. (Jaarverslagen, 2014; Wit, 2005; The Netherlands [online], World Association of Sign Languages Interpreters.)

V současné době NBTG má stanoveny za své cíle prosazovat zájmy a cíle tlumočnicků znakového jazyka v Nizozemsku, zkvalitnit a poskytovat vzdělávání tlumočnickům znakového jazyka a zlepšit povědomí o profesi tlumočnicka znakového jazyka ve většinové společnosti (Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal, 2014).

Od druhé poloviny roku 2013 funguje na území Nizozemka KPN Teletolk zprostředkující tlumočnické a přepisovatelské služby na dálku (KPN Teletolk, 2014).

³ Odkaz na stránky zprostředkovatele zde: www.triple-b.nl

3. Politické a společenské dění ovlivňující vzdělávání tlumočnicků v České republice a v Nizozemsku a vliv na současnou podobu tlumočení pro neslyšící

3.1 Situace v České republice.

Český statistický úřad uskutečnil poslední sčítání lidu v roce 2011. V České republice žilo 10 436 560 obyvatel, z toho jedním mateřským jazykem mluví 9 712 627 osob. Na otázku, kolik osob mluví znakovou řečí, odpovědělo 1 429 osob kladně, z toho 878 mužů a 551 žen. Problémem je, že pod termínem znaková řeč se skrývají dva komunikační systémy a to znakový jazyk⁴ a znakovaná čeština⁵. V další otázce 259 877 osob uvedlo, že ovládá dva mateřské jazyky, z toho pro 5 787 osob je jeden z jazyků znaková řeč. Ze skupiny 259 877 osob se ke kombinaci českého jazyka a znakové řeči přihlásilo 4 816 osob. Z celé populace se 464 056 osob k otázce, jaký je jejich rodný jazyk, nevyjádřilo.

V České republice doposud není znám přesný počet uživatelů znakového jazyka ani počet osob sluchově postižených. Odhady jsou různé. Maya de Wit (2005) uvádí, že v České republice žije cca 500 000 osob se sluchovým postižením a z toho je 15 000 neslyšících Regina Broková a Hana Kunešová v článku *Když prší psi a kočky (2013)*, uvádějí, že uživatelů znakového jazyka je v České republice 8 - 12 000 a tlumočnicků znakového jazyka jen 60.

V roce 2008 proběhl výzkum zabývající se kvalitou tlumočnických služeb. Názory neslyšících jsou publikovány v práci Kláry Richterové *Představy neslyšících o tlumočnických službách*. Nejčastěji neslyšící zmiňují dva problémy: důležitost vzdělávání tlumočnicků znakového jazyka jak po stránce teoretické tak jazykové a nedostatečný počet tlumočnicků českého znakového jazyka v České republice (Richterová, 2008).

Situaci tlumočnicků znakového jazyka v České republice ovlivňuje také 13 základních, středních škol pro děti a mládež se sluchovým postižením (Praha, Plzeň, Brno, Hradec Králové atd.), protože okolo každé takové instituce existuje určitá varianta znakového jazyka.

⁴ „Znakový jazyk je přirozeným jazykem neslyšících (neslyšící děti se ho učí od svých neslyšících rodičů), není odvozen z jazyka mluveného (má vlastní slovník a vlastní gramatiku); primární oblastí jeho užívání je komunikace uvnitř komunity neslyšících, komunikace intrakulturní.“ (Macurová, 1994)

⁵ Uměle vytvořený komunikační systém. Využívá gramatické prostředky češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována. Spolu s jednotlivými českými slovy jsou pohybem a postavením rukou ukazovány jednotlivé znaky, převzaté z českého znakového jazyka. Znakovaná čeština v taktilní formě může být využívána jako komunikační systém hluchoslepých osob, které ovládají český jazyk (Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, č. 384/2008 Sb.).

Tlumočníci znakového jazyka by měli lokální změny ve znakovém jazyce vnímat a zahrnovat je do svého tlumočení.

Největším zprostředkovatelem tlumočnických služeb pro neslyšící v roce 2014 je Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící (CZTN).

CZTN zprostředkovává a hradí například tlumočení na úřadě (mimo správního řízení), tlumočení u lékaře, v bance, v zaměstnání, v pojišťovně a tlumočení týkající se obsahů a podepisování smluv. CZTN zprostředkovává, ale nehradí náklady na tlumočení při soudním řízení, tlumočení ve škole, tlumočení na policii, tlumočení ve správním řízení (na úřadě).

Každý zaregistrovaný tlumočnický v Centru musí dodržovat Etický kodex tlumočnicků znakového jazyka (Pravidla poskytování a proplácení tlumočnických služeb pro tlumočnický Centra zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící, 2011).

V České republice utvářejí současnou podobu tlumočení znakového jazyka například zákony:

Zákon číslo 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob,

Zákon číslo 444/2011 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů,

Zákon číslo 370/2012 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon),

Zákon číslo 198/2012 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

Zákon číslo 48/2013 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů,

Zákon číslo 313/2013 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon číslo 384/2008 Sb. definuje: „za neslyšící se pro účely tohoto zákona považují osoby, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem.“

Neslyšící mají právo si svobodně vybrat komunikační systém, který jim nejvíce vyhovuje. „Jejich volba musí být v maximální možné míře respektována tak, aby měli možnost rovnoprávného a účinného zapojení do všech oblastí života společnosti i při uplatňování jejich zákonných práv.“ Pod pojem komunikační systémy neslyšících a

hluchoslepých osob se řadí český znakový jazyk a komunikační systémy vycházející z českého jazyka.

Pokud je neslyšící držitelem mimořádných výhod II. stupně (průkaz ZTP) nebo III. stupně (průkaz ZTP/P), má nárok na poskytování tlumočnických služeb při soudním řízení bezplatně. Podmínky poskytování tlumočnických služeb při vyřizování úředních záležitostí, návštěvy lékaře a při zajišťování dalších nezbytných potřeb stanovuje zákon č. 313/2013 Sb., o sociálních službách. Neslyšícím a hluchoslepým žákům středních škol a neslyšícím a hluchoslepým studentům vyšších odborných škol a vysokých škol, kteří jsou držitelé mimořádných výhod II. stupně (průkaz ZTP) nebo III. stupně (průkaz ZTP/P), jsou tlumočnické služby poskytovány bezplatně.

Osoby vykonávající znaleckou a tlumočnickou činnost jsou dle zákona číslo 444/2011 Sb. povinováni být zapsaní v seznamu znalců a tlumočnicků⁶. Osoby nezapsané v seznamu znalců a tlumočnicků mohou tlumočit v řízení před státními orgány ve výjimečných případech. Tlumočníci znakového jazyka jsou v tomto zákoně zahrnuti v pojmu „tlumočníci pro styk s osobami neslyšícími a hluchoslepými“ a mají stejná práva a povinnosti jako tlumočníci pro mluvené jazyky.

Tlumočnickem se může stát osoba, která má potřebné znalosti a zkušenosti v jazyce, v kterém má jako tlumočnick působit, vystudovala speciální výuky pro tlumočnickou činnost, v němž je taková výuka zavedena a má takové osobní vlastnosti, které ji nebudou bránit ve výkonu profese.

Podle zákon číslo 198/2012 Sb. se za pedagogické pracovníky považují osoby, které vykonávají přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou či přímou pedagogicko-psychologickou činnost, tedy učitelé, vychovatelé, speciální pedagogové, psychologové, pedagogové volného času, asistenti pedagoga, trenéři apod.

Tlumočníci znakového jazyka doposud nemají definovanou pozici v tomto zákoně, z tohoto důvodu je na ně nahlíženo jako na učitele či asistenty pedagoga.

V zákoně číslo 370/2012 Sb. a v zákoně č. 48/2013 Sb. není pozice tlumočnicka znakového jazyka vůbec specifikována. Tato skutečnost negativně ovlivňuje postavení tlumočnicků znakového jazyka ve společnosti.

Pod pojmem sociální služba se v zákoně číslo 313/2013 Sb. rozumí „... činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.“ Sociální služby mají být poskytovány v náležitě kvalitě, tak aby byla dodržena Listina základních práv a svobod.

⁶ Dostupné z: [http://datalot.justice.cz/justice/repznat1.nsf/\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/repznat1.nsf/$$SearchForm?OpenForm)

Každý poskytovatel sociálních služeb je povinen se registrovat u Krajského úřadu. Registr poskytovatelů sociálních služeb je veden jak v písemné podobě, tak v elektronické podobě⁷. K 29. 4. 2014 bylo v Registru poskytovatelů sociálních služeb vedeno 31 poskytovatelů, kteří poskytují tlumočení znakového jazyka.

Tlumočnická služba je v zákoně č. 313/2013 definována jako „zprostředkování kontaktu se společenským prostředím“ a „pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí“. Zákon o sociálních službách považuje tlumočnicka znakového jazyka za pracovníka v sociálních službách.

3.2 Situace v Nizozemsku

Nizozemský statistický úřad (Centraal Bureau voor de Statistiek, CBS) uskutečnil v roce 2009 sčítání lidu. Na území Nizozemska žilo 16 792 152 obyvatel. Ke komunikaci ve znakovém jazyce se přihlásilo 20 000 osob. V údajích CBS se neuvádí celkový počet osob se sluchovým postižením. V roce 2012 Světová organizace tlumočnicků znakového jazyka (WASLI) uvádí, že v Nizozemsku žilo 15 000-20 000 neslyšících.

Jak již bylo dříve zmíněno, větší koncentrace neslyšících osob na jednom území zapříčiní změny a odlišnosti ve znakovém jazyce. Školy pro neslyšící mají vliv na nářečí znakového jazyka, v Nizozemsku je pět škol pro neslyšící (Haren, Amsterdam, Voorburg/Zoetermeer, Rotterdam a Sint Michielsgestel), v okolí každé školy nalezneme jiné nářečí (Hrubý, 1989; Shermer, 1990; Snoo, 2005).

Před dvěma lety v Nizozemsku se řešila změna ve způsobu financování základního a středního vzdělávání. Finance určené k úhradě tlumočnických služeb ve školství se začaly vyplácet přímo školám a institucím. (World Association of Sign Languages Interpreters, 2012)

V legislativě Nizozemska není ukotven nizozemský jazyk ani nizozemský znakový jazyk (van Bogaerde, Schermer, 2008).

V Nizozemsku doposud není realizován žádný vzdělávací ucelený program pro neslyšící tlumočnický. S tím se váže skutečnost, že neslyšící tlumočníci se nemůžou registrovat v RTG. V Nizozemsku neslyšící pracují jako tlumočníci znakového jazyka, ale bez oficiálního povolení, jelikož neabsolvovali požadovaného vzdělání (EFSLI, 2012; WASLI, 2012).

⁷ Registr poskytovatelů sociálních služeb je dostupný zde:

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1398010541352_32.

Nová legislativa z roku 2003 pro speciální vzdělávací centra (Wet op de Expertisecentra) zachovala již ustanovené rozdělení vzdělávání se speciálními potřebami do čtyř kategorií. Do druhé kategorie se řadí neslyšící a nedoslýchaví žáci, ostatní kategorie jsou určeny dětem s jinými typy postižení (De Snoo, 2005). Je kladen důraz na vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami v místě bydliště rodiny. Rodiče mohou rozhodnout o volbě školy, které dítě bude navštěvovat.

Neslyšící mají právo na tlumočení v rámci zaměstnání do výše 15% pracovní doby, ve vzdělávání je poskytováno tlumočení na 100 % a dále každý neslyšící má právo za rok na 30 hodin tlumočení pro své soukromé účely. Hluchoslepý člověk má nárok každý rok na 168 hodin tlumočení pro své soukromé účely. Do 30 hodin nebo 168 hodin tlumočení pro soukromé účely za rok se započítává tlumočení u lékaře, na třídní schůzce, na svatbě, na pohřbu atd. Do 30 nebo 168 hodin se nezapočítává tlumočení ve vzdělávání nebo v zaměstnání (Wit, 2005; Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal, 2014). Nizozemská vláda hradí náklady na tlumočení v rámci zaměstnání do výše 15% pracovní doby, ve vzdělávání poskytuje finance na 100% tlumočení, nebo maximálně 800 hodin za rok. Náklady spojené s 30 hodinami tlumočením pro soukromé účely neslyšících osob hradí Nizozemská vláda. Po vyčerpání tlumočených hodin pro soukromé účely, mohou osoby podat požadavek na zajištění dalších hodin tlumočení pro své soukromé účely. Pro zajištění extra hodin tlumočení v zaměstnání nebo ve vzdělávání neslyšící osoby kontaktují UWV - nezávislý státní orgán věnující se sociálnímu zabezpečení (Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal, 2014).

Podle zákona Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek [o vysokoškolském vzdělání a vědeckém výzkumu] (WHW) jsou stanovena pravidla pro univerzity aplikovaných věd, HBO vzdělávací instituce a výzkumné ústavy univerzit. Zákon poskytuje velkou volnost v uspořádání výuky. Za kvalitu programu a kurzu odpovídá daná univerzita aplikovaných věd. Od 1. září 2003 kontrola kvality vzdělávání byla převedena na Akreditační komisi Nizozemska a Flanders (Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders, NVAO).

Výdaje při zajištění tlumočení speciálního vzdělávání či tlumočení v rámci sociální péče se hradí z financí přidělených na studenta či zaměstnance dle zákona Wet Sociale Werkplaatsen (Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal, 2014).

4. Ukotvení požadavků na kvalifikační předpoklady tlumočnicků v legislativě České republiky a v Nizozemsku

V každé zemi jsou požadavky na vzdělání tlumočnicka, které jsou uzákoněny v zákoně, jiné. V následujících kapitolách uvádím požadavky na vzdělávání, týkající se tlumočnicků znakového jazyka v dané zemi.

„Podle národní legislativy jednotlivých států mají uživatelé znakového jazyka nárok na tlumočení při vzdělávání, v zaměstnání a veřejném dění. Ve všech evropských zemích mají uživatelé znakového jazyka právo na tlumočnicka znakového jazyka v trestním řízení, a to díky národním zákonům a hlavně díky nové evropské směrnici 2010/64/EU, která přináší řadu změn na národní úrovni.“ (Wit-van Schagen, 2012)

4.1 Ukotvení požadavků na kvalifikační předpoklady tlumočnicků v legislativě České republiky

Zákon číslo 444/2011 stanovuje jasně podmínky na kvalifikaci pro tlumočnicka mluvených jazyků. V případě jazyků znakových se vyžaduje stejná kvalifikace osob jako osob pro mluvené jazyky, ale navzdory tomu „v České republice stále není standardizovaná příprava soudních tlumočnicků znakového jazyka.“ (Dingová, 2012, s. 73)

Na tomto místě je nutno zmínit podání Návrhu věcného záměru zákona o zapsaných tlumočnicích a překladatelích (týkající se i tlumočnicků znakového jazyka). Nejvýznamnější navrhovanou změnou je oddělení tlumočnické a znalecké činnosti. Tlumočnická činnost by se měla dělit na tlumočnické a překladatelské činnosti. Uvádí se i návrh na založení Centrálního registru tlumočnicků a překladatelů, který by měl zaručovat kvalitu poskytovaných tlumočnických a překladatelských služeb. Další navrhovaná změna týkající se tlumočnicků a překladatelů znakového jazyka jsou požadavky na kvalifikaci. Tlumočnicka a překladatelé získají kvalifikaci po absolvování magisterského studijního programu filologie nebo překladatelství nebo tlumočnictví v jazyce, v kterém budou vykonávat tlumočnickou nebo překladatelskou činnost. Tlumočnicka a překladatelé mohou také vykonat jazykovou státní zkoušku speciální pro obor tlumočnický. Jelikož neexistují státní jazykové zkoušky pro znakový jazyk, tlumočnicka dokládají relevantní doklad o znalosti jazyka. V návrhu bohužel není specifikováno, jak relevantní doklad o získané kvalifikaci má vypadat, ani jaké informace má obsahovat.

V zákonech České republiky jsou stanoveny nedostatečně požadavky na profesní kvalifikace tlumočnicků znakového jazyka.

Po prostudování české legislativy týkající se profese tlumočnicka znakového jazyka, lze konstatovat, že z pohledu současného způsobu financování (ze státního rozpočtu) je tato profese nejistá. Nestálou situaci se snaží pozměnit také asociace organizací ASNEP. Každá členská organizace má možnost na zasedání ASNEP navrhnout a připomínkovat legislativní dokumenty, které se týkají osob se sluchovým postižením. Posléze se organizace ASNEP snaží hromadný verdikt ze zasedání prezentovat a bojovat za něj.

V říjnu 2013 se uskutečnilo Setkání tlumočnicků pro neslyšící, na tomto setkání se tlumočníci shodli, že v současné době je „ finančně nedostupné vysokoškolské vzdělávání – nejsou finance na zřízení oboru“ (Závěry ze setkání tlumočnicků pro neslyšící, 2013a, s. 3) poté vyslovili své přání na vytvoření jasného profilu tlumočnicka-absolventa. Dalším palčivým bodem ustanovili nastavení podmínek na odbornou kvalifikaci tlumočnicků znakového jazyka (Závěry ze setkání tlumočnicků pro neslyšící, 2013a).

Ačkoliv vnitřní předpisy organizace nepatří do právního řádu, na konci této kapitoly uvádím informace o vzdělání, které vyžaduje poskytovatel sociálních služeb s největším počtem registrovaným tlumočnicků znakového jazyka pro neslyšící. Z tohoto důvodu si dovoluji uvést za právními předpisy České republiky právě požadavky CZTN na vzdělání tlumočnicků znakového jazyka.

Pravidla poskytování a proplácení tlumočnických služeb pro tlumočnický Centra zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící uvádějí povinnost tlumočnickovi znakového jazyka doložit při registraci doklad o absolvování kurzu znakového jazyka v minimálním rozsahu 150 hodin. Doklad o dosaženém tlumočnickém vzdělání, či doklad o studiu v této oblasti a doporučení profesní organizace, která zná tlumočnickovi kvality. Od roku 2007 tlumočníci znakového jazyka jsou podrobeni pohovoru, který se skládá z písemného testu s deseti uzavřenými otázkami, z písemného testu s porozuměním projevu ve znakovém jazyce, z tlumočení projevu ze zvukové nahrávky do znakového jazyka a z tlumočení projevu z českého znakového jazyka do mluveného českého jazyka. Aby tlumočnick prošel úspěšně pohovorem a mohl být zaregistrován, musí v každé části získat minimálně 70%. Kdo nezíská v každé části 70 %, nemůže být registrován, ale pohovor lze zopakovat po uplynutí 6 měsíců (Kronusová, 2008a). Výše zmíněný dokument o pravidlech CZT zaručuje minimální úroveň kvalit tlumočnicků pracujících v CZTN. V průběhu výkonu činnosti tlumočnick musí absolvovat další průběžné vzdělávání, více informací o dalším vzdělávání.

Provozní řád organizace ASNEP z roku 2012 obsahuje Etický kodex pro tlumočníky znakového jazyka, který uvádí:

Bod 8: „tlumočnick sleduje vývoj své profese a její náplň u nás i ve světě, učí se znát kulturu Neslyšících, doplňuje své vědomosti týkající se problematiky sluchově postižených a cíleně zvyšuje svou profesionální úroveň.“

Bod10: „tlumočnick se při výkonu své profese řídí platnými zákony a předpisy. Zná etický kodex a dodržuje ho.“

4.2 Ukotvení požadavků na kvalifikační předpoklady tlumočnicků v legislativě Nizozemska

Tlumočnicki NGT působící v Nizozemsku musejí být registrovaní v Registru tlumočnicků znakového jazyka a přepisovatelů (RTG). Organizace kontroluje průběžně kvalitu poskytovaných služeb jednotlivými registrovanými tlumočnicki a zajišťuje průběžně a pravidelné vzdělání tlumočnicků znakového jazyka (Stichting RTG; Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal, 2014). Do registru může být zapsán tlumočnick znakového jazyka, který absolvoval bakalářský program tolk Nederlandse Gebarentaal na vysoké škole v Utrechtu nebo tlumočnick, který absolvoval vysokoškolské vzdělání tlumočnicků znakového jazyka v zahraničí a je registrovaný v některém zahraničním registru pro tlumočnicki znakového jazyka. Formulář pro registraci vyplňuje tlumočnick znakového jazyka na internetových stránkách RTG. Obratem tlumočnick obdrží na uvedenou emailovou adresu kopii vyplněného registračního formuláře, informace o uhrazení registračního poplatku a ročního registračního poplatku. V roce 2013 tlumočnicki platili registrační poplatek ve výši 165 € a roční poplatek ve výši 155 €. Tlumočnick má povinnost do dvou týdnů od registrace zaslat do kanceláře RTG úředně ověřenou kopii dokladu o nejvyšším dosaženém vzdělání, výpis z trestního rejstříku a jednu fotografii pasového formátu. Následně do dvou týdnů po obdržení všech dokumentů RTG ověří jejich platnost a rozhodne o registraci či neregistraci tlumočnicka. Pokud tlumočnick splní požadavky na registraci a uhradí registrační a roční poplatky, obdrží od RTG oznámení o úspěšné registraci na emailovou adresu. Registrovaný tlumočnick je dnem registrace oficiálně považován za profesionálního tlumočnicka znakového jazyka. S registrací se tlumočnick zavazuje k povinnosti pravidelného celoživotního vzdělávání a dodržování etického kodexu NBTG dle profesní specializace (Stichting RTG).

Tlumočnicki znakového jazyka, kteří nemohou být registrovaní v RTG, protože nesplnili podmínky pro registraci z důvodu doposud neabsolvovaného vzdělávání, jsou v registru vedeni jako tlumočnicki-studenti. Neslyšící tlumočnicki znakového jazyka působí

v Nizozemsku, ale protože doposud neexistuje vzdělávací program pro neslyšící tlumočníky, nemohou být neslyšící tlumočníci registrováni v RTG, pokud neabsolvovali vzdělávací program pro tlumočníky znakového jazyka v zahraničí a nejsou registrováni v nějakém zahraničním registru tlumočnicků znakového jazyka. (Wit, 2005, s 15, Stichting RTG).

Na internetových stránkách RTG je veřejně přístupný seznam registrovaných tlumočnicků a studentů tlumočení znakového jazyka. Ze seznamu si neslyšící vybere tlumočnicka dle jeho požadavků například lokality, specializace tlumočnicka nebo jeho získaných zkušeností a prostřednictvím stránek RTG přímo kontaktuje tlumočnicka. RTG nezajišťuje zprostředkování tlumočení. (Stichting RTG)

5. Systém základního vzdělávání tlumočnicků v České republice a v Nizozemsku

V této části práce se nezabývám nabídkou kurzů znakového jazyka pro veřejnost, ale ucelenými vzdělávacími programy zaměřené na vzdělávání tlumočnickům znakového jazyka.

5.1 Systém základního vzdělávání tlumočnicků v České republice

Zásadní měrou ovlivňuje podobu vzdělávacího systému v České republice neexistence vysokoškolského oboru pro tlumočnický znakového jazyka, ale v blízké budoucnosti by mohl tento obor vzniknout v Praze, Brně či v Hradci Králové (DEVÍTKA, 2013b).

V současnosti existují pouze dva ucelené vzdělávací programy pro tlumočnický znakového jazyka: obor Čeština v komunikaci neslyšících a Certifikační vzdělávací program (Wit, 2005 s. 19).

Obor **Čeština v komunikaci neslyšících** (ČNES) na Ústavu jazyků a komunikace neslyšících na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze zajišťuje bakalářský a navazující magisterský studijní program. Na bakalářský program se mohou přihlásit slyšící i neslyšící zájemci o studium. U přijímacích zkoušek uchazeč o studium prokazuje znalost dvouruční a jednoruční prstové abecedy, vědomost základních informací o znakovém jazyce a světě neslyšících. Uchazeči preferující komunikaci v českém jazyce prokazují schopnost orientovat se v anglickém lingvisticky zaměřeném článku. Uchazeči preferující komunikaci v českém znakovém jazyce prokazují schopnost orientovat se v lingvistickém článku v českém jazyce. Studenti před zápisem do prvního ročníku předloží doklad o dokončeném středním vzdělání s maturitní zkouškou.

Na konci třetího semestru si studenti volí jednu ze tří nabízených specializací (modul tlumočnický, modul odborný a modul komunikační). Bohužel způsob výuky neumožňuje neslyšícím studentům preferující komunikaci ve znakovém jazyce studovat tlumočnický modul. K tlumočnickému modulu se váže povinnost absolvování praxe, která se skládá z 30-ti hodin náhledů, 20-ti hodin práce v organizaci pro neslyšící a 50-ti hodin tlumočení. Na konci tříletého bakalářského studia student skládá státní zkoušku ze zvoleného modulu.

Doporučený program pro tlumočnický znakového jazyka je **Certifikační vzdělávací program (CVP)**. Jedná se o jediný systematický vzdělávací systém s jasně uspořádanou výukou pro tlumočnický pro neslyšící (Červinková Houšková, 2008a; Mladová, Tlumočnick jako most). V rámci CVP mohou získat kvalifikaci na tři profesní specializace - tlumočnick

českého znakového jazyka (určeno slyšícím i neslyšícím tlumočnickům), transliterátor znakované češtiny a vizualizátor mluvené češtiny. (Červinková Houšková, 2008a)

Zájemci o studium CVT musejí mít úplné středoškolské vzdělání s maturitou a ovládat český znakový jazyk na pokročilé úrovni. Účastníci si náklady spojené se studiem hradí sami.

Na konci CVP účastníci vykonají certifikační zkoušky. Certifikace platí 1 rok. Tuto certifikaci je možné prodloužit každý rok, tím že tlumočnick absolvuje během roku semináře České komory tlumočnicků znakového jazyka a získá 50 kreditů.

Krom CVP organizace tlumočnicků ČKTZJ nabízí další vzdělávací programy, jmenujme například Intenzivní kurz pro tlumočnický v komunitním tlumočení, Intenzivní kurz pro tlumočnický ve vzdělávání a Praktický kurz znakované češtiny pro transliterátory (ČKTZJ, 2010-2013).

Tlumočnický znakového jazyka mohou absolvovat i neakreditované tlumočnické zkoušky I. – III. stupně České společnosti tlumočnicků znakového jazyka (ČSTZJ). Dle získaného stupně zkoušek je tlumočnick vyškolen v různých tlumočnických prostředích, jak tlumočit u lékaře, na úřadě apod. (Šebková, 2008).

5.2 System základního vzdělávání tlumočnicků v Nizozemsku

V současné době je možné se přihlásit na akreditovaný bakalářský obor leraar/tolk Nederlandse Gebarentaal [pedagog/tlumočnick nizozemského znakového jazyka] na Instituut Gebarentaal en Dovenstudies [Ústav znakových jazyků a studií neslyšících] (IGT&D) na vysoké škole v Utrechtu (Hogeschool van Utrecht, College of Utrecht). Po čtyřletém studiu absolventi získávají bakalářský titul. Současné metody výuky neumožňují studovat tento program osobám preferující komunikaci ve znakovém jazyce (Wit, 2005; van Bogaerde, Schermer, 2008; *Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal*, 2014).

Tlumočnický nizozemského znakového jazyka získávají potřebnou kvalifikaci k vykonávání tlumočnické profese pouze na vysoké škole v Utrechtu (Hogeschool Utrecht). Bakalářský program určený pro budoucí tlumočnický znakového jazyka (tolk Nederlandse Gebarentaal), navazující magisterský program (Dovenstudies) a také doktorandské studium se vyučují na Ústavu znakových jazyků a studií neslyšících (Instituut Gebarentaal en Dovenstudies) (World Association of Sign Languages Interpreters, 2012). Do současnosti v Nizozemsku neprobíhá žádný ucelený vzdělávací program pro neslyšící tlumočnický. Neslyšící tlumočnický v Nizozemsku vykonávají tlumočnickou profesi, ale z důvodu neabsolvování tlumočnického vzdělání, nemohou být registrovaní v RTG.

Přijímacího řízení se může zúčastnit zájemce, který má absolvovanou střední školu úrovně 4 (MBO - niveau 4). Zájemce, který nespĺňuje podmínky na přijetí do bakalářského programu a je mu více než 21 let, má možnost absolvovat přijímací zkoušky 21+.

Na bakalářský vzdělávací program se písemné přijímací zkoušky skládají ze tří částí. V první části uchazeči odpovídají na otázky kladené v nizozemštině související s uvedeným anglický textem a posléze sepíše anglický text na dané téma o délce 150 až 200 slov. Druhá část se zaměřuje na uchazečovy znalosti nizozemského jazyka, uchazeč píše text v nizozemském jazyce o rozsahu 1 200 až 1 500 slov. Ve třetí části uchazeči odpovídají na devět otázek vztahujících se ke knize: *Thema's Maatschappijleer voor HAVO – lesboek* Schuijt, Bas, e.a. vierde gewijzigde druk, Uitgeverij, Essener, ISBN 978-90-86740-93-2) a sepisují svůj názor na dané téma z knihy o rozsahu okolo 150 slov (Hogeschool Utrecht, 2014c).

Každoročně je přijímáno na bakalářský program kolem 40 studentů (World Association of Sign Languages Interpreters, 2012). Bakalářský program je vyučován denní formě studia - cca 40 hodin výuky za týden, nebo v kombinované formě studia - 12 hodin výuky za týden ve večerních hodinách (Hogeschool Utrecht, 2014b).

V prvním akademickém roce bakalářského studia by student měl získat za absolvované semináře a cvičení minimálně 45 kreditů. Doporučeno je získat 60 kreditů za akademický rok. Pokud student nezíská minimální počet 45 kreditů, obdrží vyrozumění o nemožnosti se zapsat do druhého ročníku studia. Během studia si student vede portfolio, v kterém shromažďuje veškeré své písemné práce, prezentace, projekty, domácí úkoly a získané hodnocení za své studium. V rámci výuky studenti absolvují stáž, v které uplatní získané teoretické znalosti v praxi. (Hogeschool Utrecht, 2014a).

Studium probíhá ve čtyřech oblastech, jazykové znalosti NGT a nizozemského jazyka, profesní tlumočnické dovednosti, historie a kultura Neslyšících a obecní informace. Na konci druhého ročníku si studenti mohou vybrat maximálně dvě ze čtyř nabízených specializací – tlumočení pro děti, tlumočení ve zdravotnictví, tlumočení pro hluchoslepé a přepisovatelské služby. Zvolenou specializaci studenti studují v průběhu třetího a čtvrtého ročníků bakalářského programu. (World Association of Sign Languages Interpreters, 2012; Hogeschool Utrecht, 2014a).

Dvouletý akreditovaný magisterský obor (Deaf studies) je určený studentům, kteří již vystudovali bakalářský program. Na oboru si studenti rozšiřují poznatky o historii, kulruře a jazyku neslyšících (Hogeschool Utrecht, 2014b). A posléze studenti mohou nastoupit do doktorantského studia zaměřeného na studium neslyšících.

Osoba, která se chce stát soudním tlumočnickem znakového jazyka, nejdříve musí absolvovat vzdělávací bakalářský program na vysoké škole v Utrechtu, poté se může přihlásit do organizace Stichting Instituut van Gerechtstolken en -Vertalers (SIGV) zabývající se speciální odbornou přípravou.

NBTG navrhuje pro zlepšení vzdělávacího systému pro tlumočnický znakového jazyka více spolupracovat s komunitou neslyšících a organizacemi neslyšících (New Skills and Professional Profiles Required for the Sign Language Interpreter Profession in Europe, 2012; World Association of Sign Languages Interpreters, 2012).

6. Způsoby profesní podpory začínajících tlumočnicků v České republice a v Nizozemsku

6.1 Česká republika

Začínající tlumočníci znakového jazyka se mohou přihlásit do CZTN jako tlumočníci-dobrovolníci. Musejí doložit doklad o středoškolském vzdělání s maturitou, o absolvování minimálně 150 hodinového kurzu českého znakového jazyka, o dosaženém tlumočnickém vzdělání a doporučení od profesní organizace, která zná uchazečovo kvality (KRONUSOVÁ, 2013, s. 43).

6.2 Nizozemsko

Začínajícím tlumočnickům, tedy ještě studentům vysokoškolského programu se povoluje registrace v RTG. Jedná se o studenty-tlumočnický znakového jazyka studující na vysoké škole v Utrechtu. Kromě stejných povinností a práv tlumočníci-studenti získávají výhodné finanční nabídky od NBTG.

7. Systém požadovaného celoživotního vzdělávání v České republice a v Nizozemsku

7.1 Celoživotní vzdělávání v České republice

V zákoně č. 370/2012 Sb. se uvádí, že celoživotní vzdělávání je založeno na „možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.“

Pokud tlumočníci znakového jazyka pracující jako pedagogičtí pracovníci mohou zvolit samostudium nebo akreditovaný vzdělávací program na vysokých školách, v zařízeních pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a v jiných zařízeních. Ministerstvo zveřejňuje na začátku každého školního roku aktuální akreditovaných vzdělávacích programů zaměřených na další vzdělávání pedagogických pracovníků způsobem umožňující dálkový přístup⁸.

Dle zákona číslo 313/2013 Sb. pracovník (tedy tlumočnick znakového jazyka) v sociálních službách má ze zákona povinnost absolvovat další vzdělávání v rozsahu 24 hodin za každý kalendářní rok, výjimku tvoří kalendářní rok, v kterém pracovník v sociálních službách absolvoval akreditovaný kvalifikační kurz. Další vzdělávání pracovník v sociálních službách může absolvovat ve formě odborné stáže, účasti na školicích akcích (v maximálním rozsahu 8 hodin za rok), účasti na odborných konferencích (maximálně 8 hodin za rok), účasti v kurzech s akreditovaným programem a dále „specializační vzdělávání zajišťované vysokými školami a vyššími odbornými školami navazující na získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka“, prostřednictvím akreditovaných „vzdělávacích programů udělené ministerstvem na vysokých školách, vyšších odborných školách a ve vzdělávacích zařízeních právnických a fyzických osob.“

Za akreditované vzdělávací instituce MPSV zmiňuji Institut Neslyšících pro specializované vzdělávání, o. s. (Institut), který od počátku roku 2011 uskutečňuje výuku tlumočnicků znakového jazyka. Začínajícím tlumočnickům nabízí absolvovat dva akreditované dlouhodobé programy Primární modulový program pro tlumočnický českého znakového jazyka či Český znakový jazyk pro tlumočnický. Pro tlumočnický s praxí zajišťuje Institut 5 krátkodobých kurzů - Víkendové kurzy českého znakového jazyka pro tlumočnický, rekreační

⁸ Dostupné z: <http://rejskol.msmt.cz/> Cesta: „Druh školy/zařízení.“ vyberte z nabízených možností „G40, Zař.-další vzděl.ped.pr.“.

víkendy pro tlumočníky, Workshopy, Tábor s pevností pro tlumočníky, týdenní intenzivní kurzy českého znakového jazyka (Šebková, 2008).

V rámci celoživotního vzdělávání na oboru ČNES byl v roce 2008 otevřen kurz Tlumočení znakového jazyka pro neslyšící.

7.2 Celoživotní vzdělávání v Nizozemsku

Registrací v RTG tlumočníci přijímají povinnost účastnit se celoživotního vzdělávání, aby si udrželi nebo zvýšili svou kvalifikaci na poskytování tlumočnických služeb (Kronusová, 2008b).

Celoživotní vzdělávání pro tlumočníky znakového jazyka zajišťuje několik organizací například KTV Kennisnet, organizace věnující se vzdělávání profesionálních tlumočnicků v Nizozemsku (KTV Kennisnet, 2012), TIP!, vzdělávací organizace založena dvěma tlumočnicemi znakového jazyka Irmou Sluis a Josje Muntendam (TIP, 2014; Tolknnet, 2012-2014). Možnost získat další vzdělání poskytuje i Hogeschool Utrecht (Hogeschool Utrecht, 2014d).

Tlumočníci RTG žádají o další vzdělávání, osobní supervize a intervize prostřednictvím daných formulářů, veškeré žádosti musejí být podané písemně do kanceláře RTG (Stichting RTG).

Od roku 2001 probíhá intervize pro 3 až 6 registrovaných tlumočnicků, která zpravidla trvá dvě hodiny, v nichž účastníci mezi sebou sdílejí zkušenosti, poskytují si vzájemnou podporu a zpětnou vazbu. Intervize je vedena registrovaným intervizorem v RTG. K 13. 5. 2014 bylo na stránkách RTG zaregistrováno 21 intervizorů⁹ (Stichting RTG).

Celoživotní vzdělávání je rozděleno do tří celků, první celek se zabývá jazykovými znalostmi a dovednostmi, potřebnými při tlumočení z nebo do nizozemského jazyka a NGT. Druhý celek je zaměřený na postoje, tlumočníci se učí (sebe)reflexi, učí se jak vycházet a komunikovat s osobami zúčastněnými v tlumočené situaci a jak se chovat dle tlumočnického kodexu. Ve třetím celku si tlumočníci rozšiřují znalosti o komunitě neslyšících, o organizacích, zájmech neslyšících atd. (Stichting RTG).

Ve čtyřletých obdobích tlumočnick musí absolvovat nejméně 60 hodin dalšího vzdělávání - alespoň 30 hodin v prvním celku, minimálně 20 hodin v druhém celku a v třetím celku je potřeba splnit alespoň 10 hodin. Přehled probíhajících kurzů je uveden na

⁹ Seznam intervizorů přístupný ze stránek RTG, cesta: nascholing, Intervisie.

internetových stránkách RTG¹⁰. Výhodou je, že vzdělávací kurzy probíhají na několika místech v Nizozemsku (Stichting RTG).

V RTG působí Komise celoživotního vzdělávání (Commissie Permanente Educatie, CPE). Na konci roku 2012 CPE mělo tři členy, Corline Koolhof, Jan Nijen Twilhaar a Onno Crasborn (Stichting RTG).

¹⁰ Seznam probíhajících kurzů zveřejněn na stránkách RTG, cesta: nascholing, overzicht nascholingen.

8. Výzkum - Hodnocení současného systému vzdělávání a profesní přípravy tlumočnicků znakového jazyka v České republice a v Nizozemsku

8.1 Výzkum

Výzkum byl realizován s cílem zjistit, jak jsou tlumočníci znakového jazyka v České republice a v Nizozemsku spokojeni s úrovní vzdělávání tlumočnicků znakového jazyka, jaká je z jejich pohledu současná úroveň vzdělání pro tlumočnický znakového jazyka a jak jsou s touto situací sami tlumočníci spokojeni.

S tímto záměrem jsem sestavila pro výzkum následující hypotézy:

1. Spokojenost tlumočnicků znakového jazyka se vzdáváním je v České republice nižší v porovnání spokojenosti tlumočnicků znakového jazyka v Nizozemsku.
2. Tlumočníci znakového jazyka v České republice vykonávají svou profesi s vědomím, že pro ně není povinný žádný ucelený tlumočnický program a žádné pevně dané tlumočnické vzdělání.
3. Tlumočníci znakového jazyka v České republice pociťují potřebu zkvalitnění současného systému vzdělávání.
4. Úroveň vzdělání tlumočnicků znakového jazyka v zahraničí je tlumočnický českého znakového jazyka pociťována jako vyšší.
5. Za profesionálního tlumočnicka znakového jazyka se považuje tlumočnick znakového jazyka se vzdáváním, s několikaletou praxí a vysokou kompetencí ve znakovém jazyce.

S ohledem na skutečnost, že nemám informace o žádném uskutečněném průzkumu o vzdělávání tlumočnicků znakového jazyka v České republice, vycházím z dotazníkového výzkumu zaměřeného na problematiku tlumočení: Výzkum spokojenosti neslyšících klientů s tlumočnickými službami (ČKTZJ, 2011; Harváňková, 2011).

8.2 Průběh předvýzkumu

Z důvodu porovnávání spokojenosti tlumočnicků znakového jazyka se vzdávacím systémem v České republice a v Nizozemsku jsem za metodologický nástroj zvolila

dotazníkový průzkum, který je z hlediska sběru dat v obou zemích nejméně náročný. Díky on-line verzi dotazníkového průzkumu bylo možno oslovit větší počet tlumočnicků znakového jazyka v daném časovém období a zajistit tím i návratnost odpovědí.

Pro uskutečnění výzkumu jsem si stanovila jednotlivé fáze:

1. sestavení dotazníku
2. vytvoření on-line verze dotazníku na internetových stránkách
3. předvýzkum na území České republiky
 - a. rozeslání odkazu na dotazník vybraným tlumočnickům-kolegům znakového jazyka v České republice
 - b. sběr dat od 14. 2. do 28. 2. 2014
 - c. vyhodnocení předvýzkumu
 - d. závěry vyplývající z předvýzkumu
4. úprava dotazníku do finální verze v českém jazyce a v anglickém jazyce
5. výzkum na území České republiky a Nizozemska
 - a. Zahájení výzkumu - rozeslání odkazu na dotazník
 - b. Sběr dat
 - c. Vyhodnocení výzkumu
 - d. Závěry a doporučení vyplývající z výzkumu

8.3 Sestavení dotazníku

Dotazník je tvořen 24 otázkami:

Otevřené otázky:

Z důvodu nejednotného vzdělávacího systému v České republice, byla zvolena na otázku číslo **4** otevřená odpověď. V Nizozemsku by odpovědi tlumočnicků měli obsahovat odpověď, že absolvovali vysokoškolské vzdělání na univerzitě v Utrechtu.

Otázka číslo **6** byla zařazena do výzkumu k upřesnění, podle jakého kodexu (pokud vůbec) se respondent řídí.

Otázka číslo **8** „Napište název probíhajícího povinného tlumočnického vzdělávacího programu pro tlumočnický znakového jazyka:“ se váže k uzavřené otázce číslo **7** „Probíhá v České republice vzdělávací program, který je pro tlumočnický znakového jazyka povinný?“ Na otázku číslo **8** odpoví pouze tlumočníci, kteří zatrhnou u **7** otázky odpověď „ano“ nebo „asi ano“.

Z odpovědí u **8.** otázky se zjistí, jaké vzdělávací programy tlumočníci považují za povinné.

Otázka číslo **17** a **19** je otevřená, aby tlumočníci mohli vyjádřit svůj osobní názor.

Polouzavřené otázky:

Se čtyřmi možnostmi odpovědi

Z důvodu neuceleného vzdělávacího systému pro tlumočníky v České republice, jsem umožnila u otázky číslo **3** možnost zvolit více odpovědí. Domnívám se, že z hlediska tlumočnického vzdělávání nelze hodnotit, které současné vzdělání (na vysoké škole, v profesní organizaci, v organizaci neslyšících) má vyšší či nižší úroveň. Čtvrtá možnost odpovědi byla „jiné“ pro případ, že by tlumočnický absolvoval nějaký vzdělávací tlumočnický program, který neprobíhá na vysokoškolské půdě. V tlumočnické organizaci ani v organizaci neslyšících je málo pravděpodobné, že by někdo této možnosti využil, ale při tvorbě dotazníku jsem to nemohla jednoznačně vyloučit.

s osmi možnostmi odpovědi

Otázky číslo **5** a **9** jsou zaměřené na vzdělání a profesní posun tlumočnicků. Je uvedeno sedm předem daných možností odpovědi a osmou „jiné“. Polouzavřená odpověď zde byla zvolena i z důvodu možnosti vyhodnocení a porovnání výsledků v České republice s výsledky v Nizozemsku.

s deseti možnostmi odpovědi

U otázky číslo **1** se zjišťuje, zda dotazník opravdu vyplňuje tlumočnický znakového jazyka a zároveň jaké další tlumočnické služby je schopen poskytovat. Navrhuji devět možností odpovědi a desátá možnost „jiná“, je pro potřebu uvedení další specifické profese, kterou tlumočnický vykonává.

Uzavřené otázky s jednou možností odpovědi

Pro otázky číslo **2, 10 - 16, 18, 20 - 24** jsem zvolila uzavřenou odpověď z důvodu lepšího porovnání získaných odpovědí respondentů z České republiky a z Nizozemska.

8.4 Uskutečnění předvýzkumu

Tzv. předvýzkum jsem uskutečnila na malém vzorku respondentů, v kterém jsem ověřovala správnost, srozumitelnost a vhodnost formulace otázek pro plánovaný dotazníkový výzkum. Pilotáž jsem uskutečnila formou on-line verze dotazníku v časovém období od 14. 2. 2014 do 28. 2. 2014. Odkaz na on-line verzi dotazníku jsem rozeslala prostřednictvím emailové komunikace deseti vybraným tlumočnickům-kolegům. Celkem se předvýzkumu účastnilo 9 respondentů.

Respondenti měli odpovědět na každou otázku. Žádnou nebylo možné vynechat. Výjimkou byla otázka číslo 7, kterou zodpovídali pouze respondenti, kteří na otázku číslo 6 odpověděli „ano“ nebo „asi ano“.

Na základě komentářů z emailové komunikace od tlumočnicků znakového jazyka, získaných a vyhodnocených dat jsem upravila dotazníkový formulář do finální verze.

8.5 Uskutečnění výzkumu

Výzkum jsem uskutečnila v časovém období od 27. 3. 2014 do 24. 4. 2014. Odkaz na on-line verzi dotazníku jsem rozeslala prostřednictvím emailové komunikace následujícím subjektům na počátku výzkumu:

v České republice:

1. Vybraní zprostředkovatelé tlumočnických služeb (CZTN, CUN, APPN, PSN, SNP, SNN)
2. Ústav jazyků a teorie neslyšících, Koordinátorce tlumočnických služeb na FF UK
3. Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky na Masarykově univerzitě
4. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka

V Nizozemsku:

1. Organizátoři konference ESOSLI 2014, určené evropským studentům znakového jazyka
2. Ústav znakových jazyků a studií neslyšících. Instituut Gebarentaal en Dovenstudies
3. Nizozemská profesní organizace tlumočnicků znakového jazyka (NBTG)

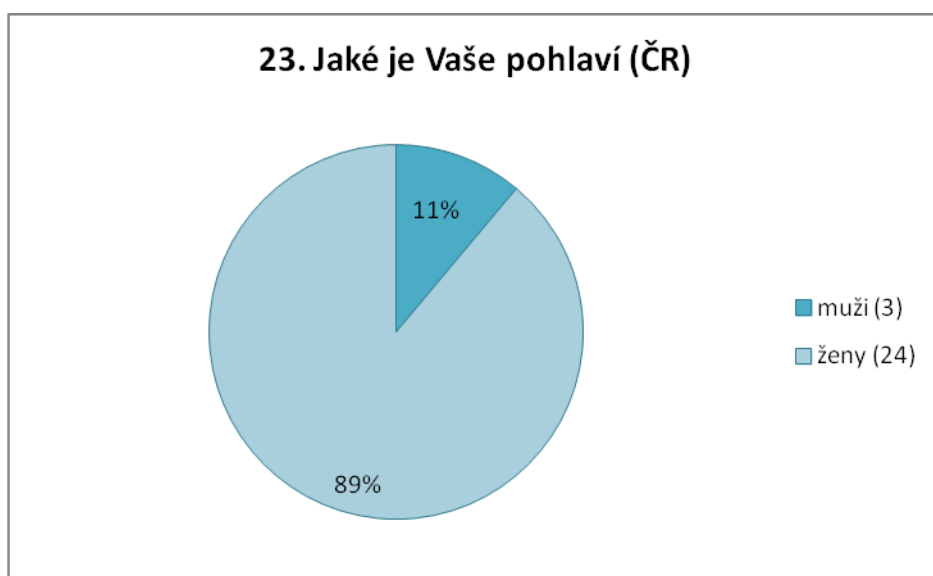
8.6 Vyhodnocení výzkumu

Ve vyhodnocovaných výsledcích výzkumu jsou zahrnuty všechny přijaté odpovědi od 34 respondentů. Žádný vyplněný dotazník nebyl vyhodnocen, jako nevyhovující a nemusel být z výzkumu vyřazen. Za nevyhovující dotazník by byl považován ten, který by

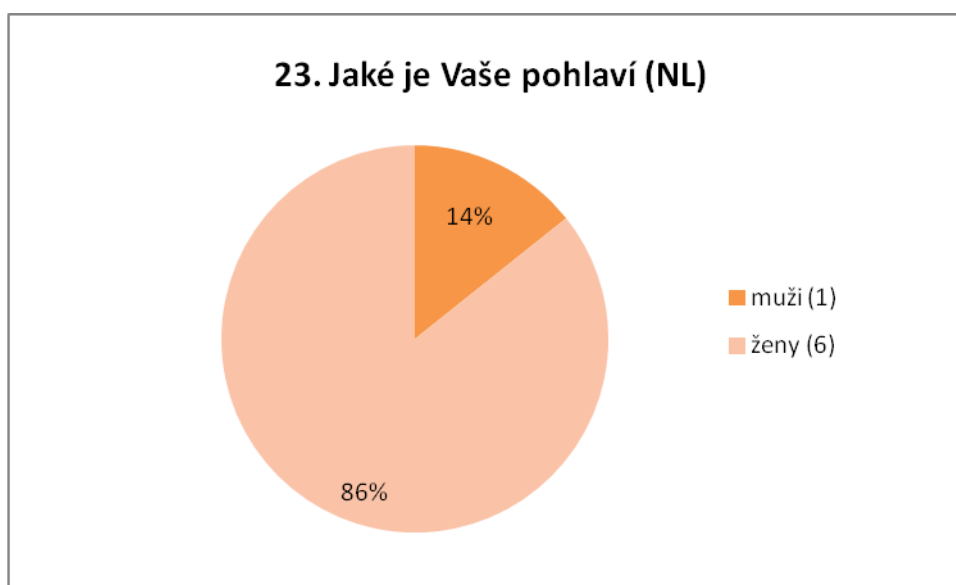
neobsahoval informaci, že osoba poskytuje tlumočení znakového jazyka. V dotazníku jsou otázky s vícenásobnými odpověďmi, z tohoto důvodu jsou výsledky výzkumu uváděny především ve formě sloupcových grafů s konkrétními číselnými údaji. Otázky, které bylo vhodné vyhodnotit procentuálně, jsou vyhodnoceny výšečovým grafem, konkrétní číselné údaje jsou uvedeny v závorce u legendy grafu.

Výsledky výzkumu uvádím v jiném pořadí, než jak byly otázky seřazeny v dotazníku. Nejprve zveřejňuji získané obecné informace o respondentech - otázky číslo 23, 20, 21, 22 a 24 a následně nosné otázky číslo 1 až 19.

8.6.1 Získané obecné informace

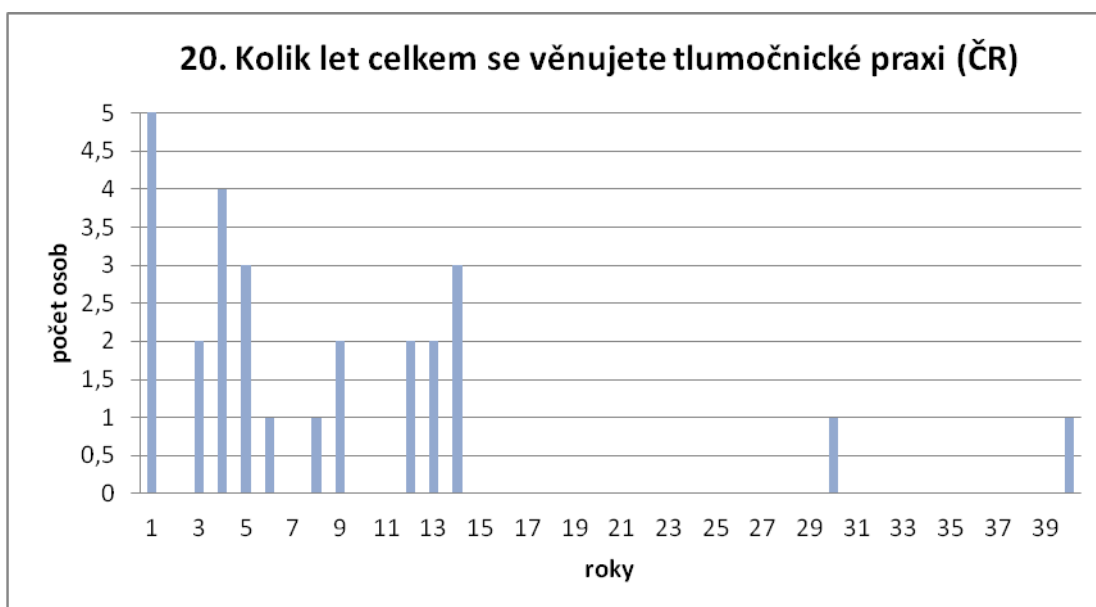

Graf 1

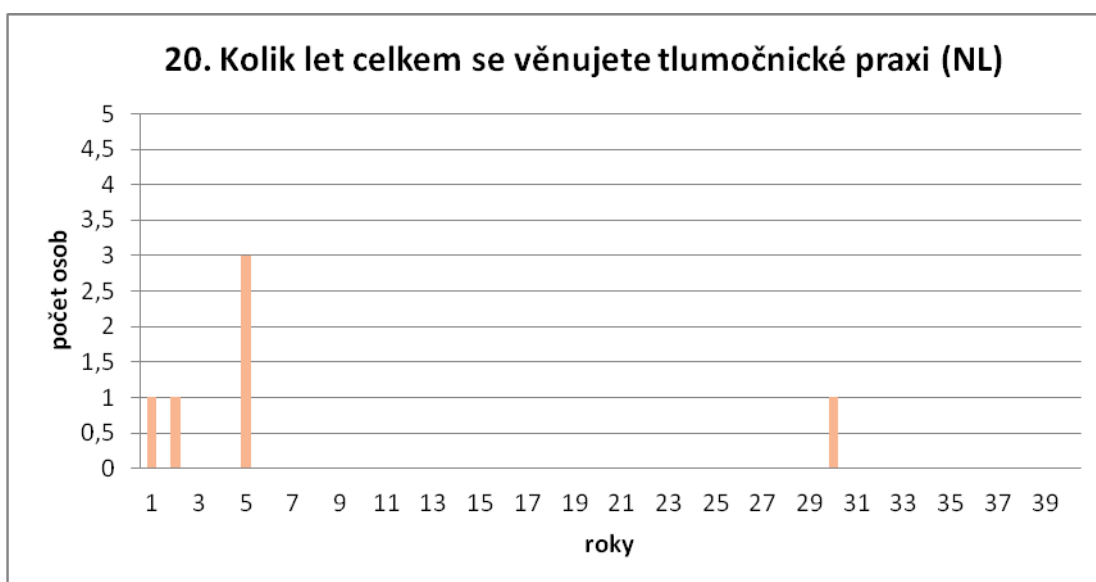

Graf 2

Výzkumu se zúčastnilo celkem 12 % mužů (4 muži) a 88 % žen (30 žen).

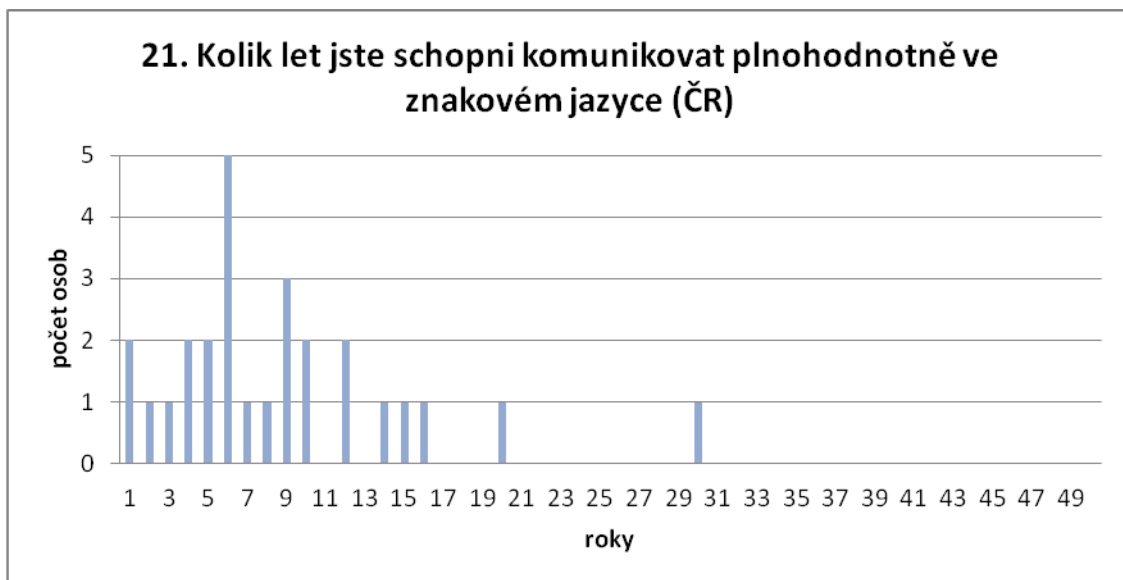

Graf 3

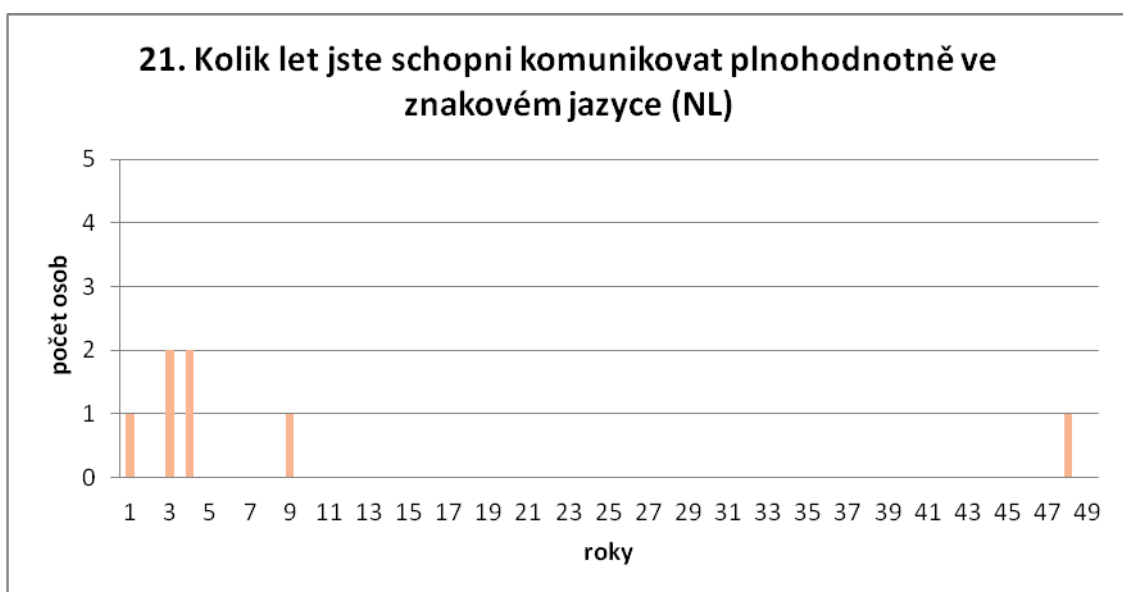

Graf 4

Výzkumu se účastnili začínající tlumočníci až tlumočnick se 40ti letou praxí.

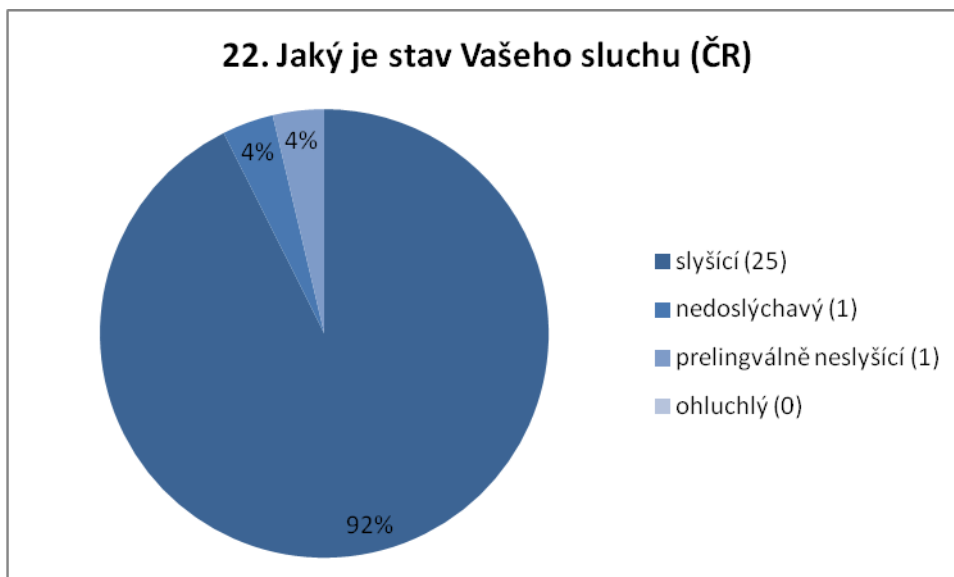

Graf 5

Graf 6

Mezi respondenty byly začínající tlumočníci i tlumočnick, který plnohodnotně komunikuje ve znakovém jazyce po dobu 48 let.

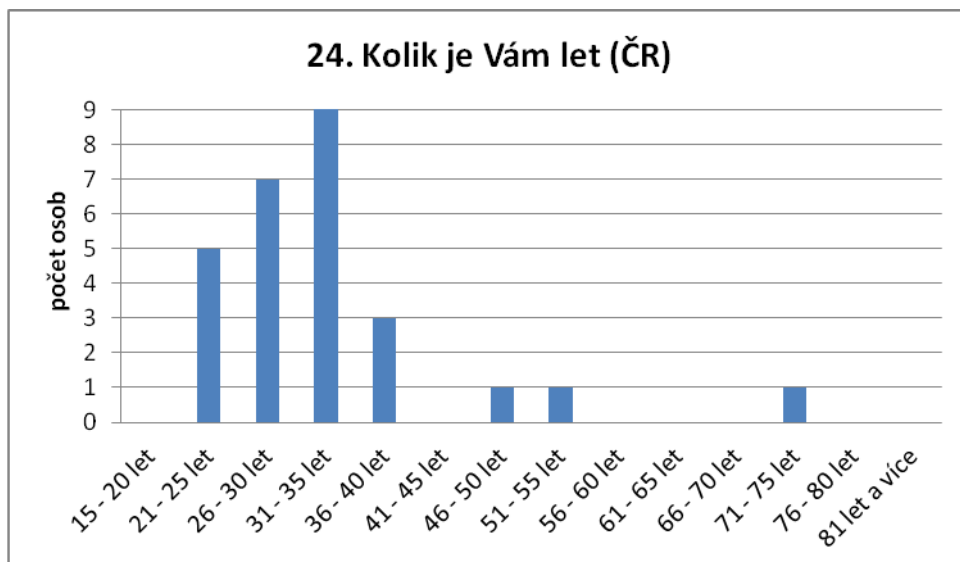

Graf 7

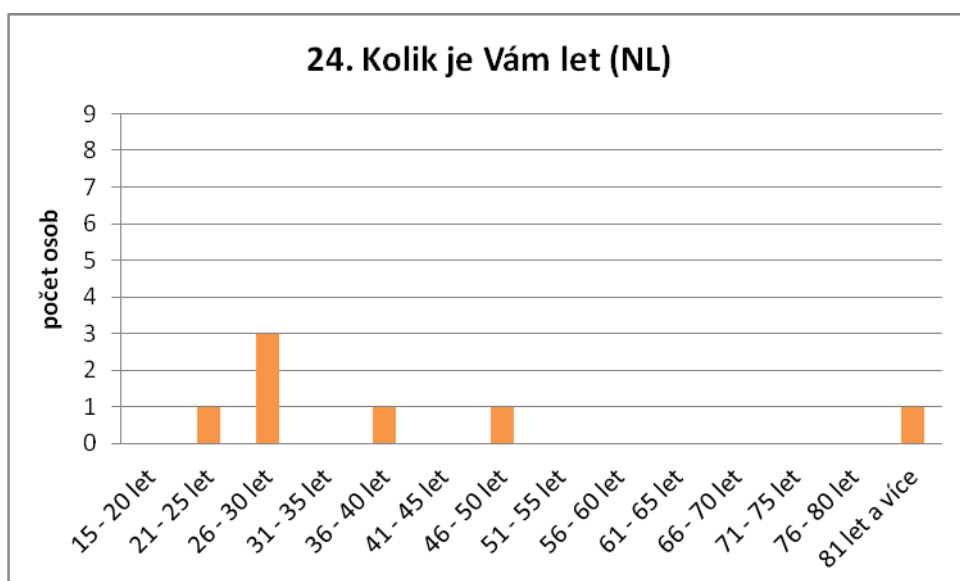

Graf 8

Z celkem 34 respondentů byli 3 % tlumočnicků nedoslýchavých (1 respondent), 3 % tlumočnicků neslyšících (1 respondent) a 94 % tlumočnicků slyšících (32 respondentů). V Nizozemsku se mi nepodařilo oslovit žádného tlumočnicka neslyšícího ani nedoslýchavého. Předmětem tohoto výzkumu není porovnávat spokojenost tlumočnicků neslyšících, nedoslýchavých, ohluchlých či slyšících se vzdělávacím systémem tlumočnicků znakového jazyka. Tato otázka ohledně stavu sluchu byla do výzkumu zařazena pro kontrolu rozmanitosti odpovědí, zda je nebo není v dotazníku uvedena perspektiva jedné tlumočnické skupiny, protože každá skupina tlumočnicků - slyšících, nedoslýchavých, neslyšících či ohluchlých - má jiné nároky a požadavky na pracovní podmínky tak i na vzdělávání.

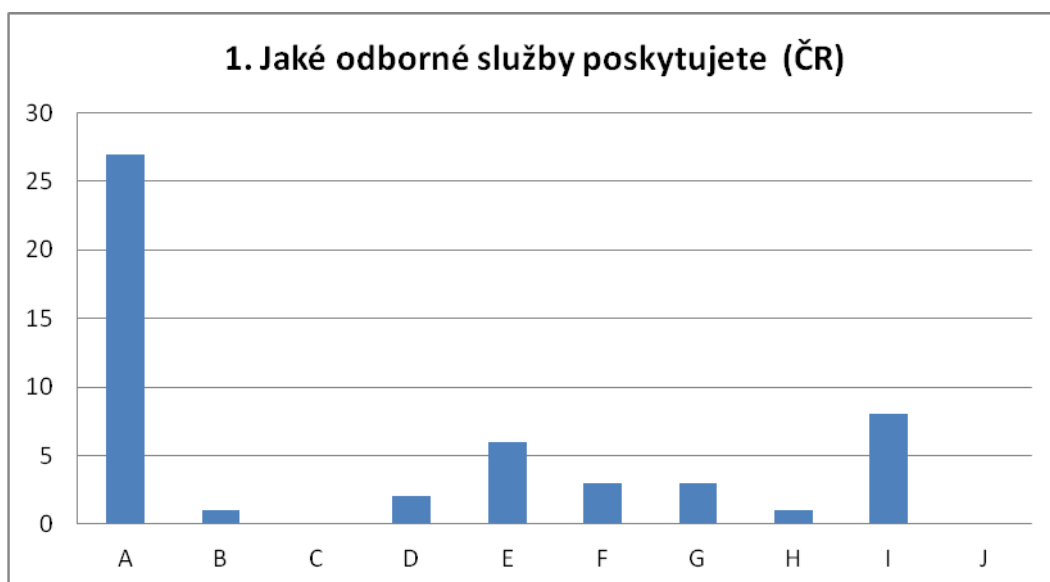
Graf 9

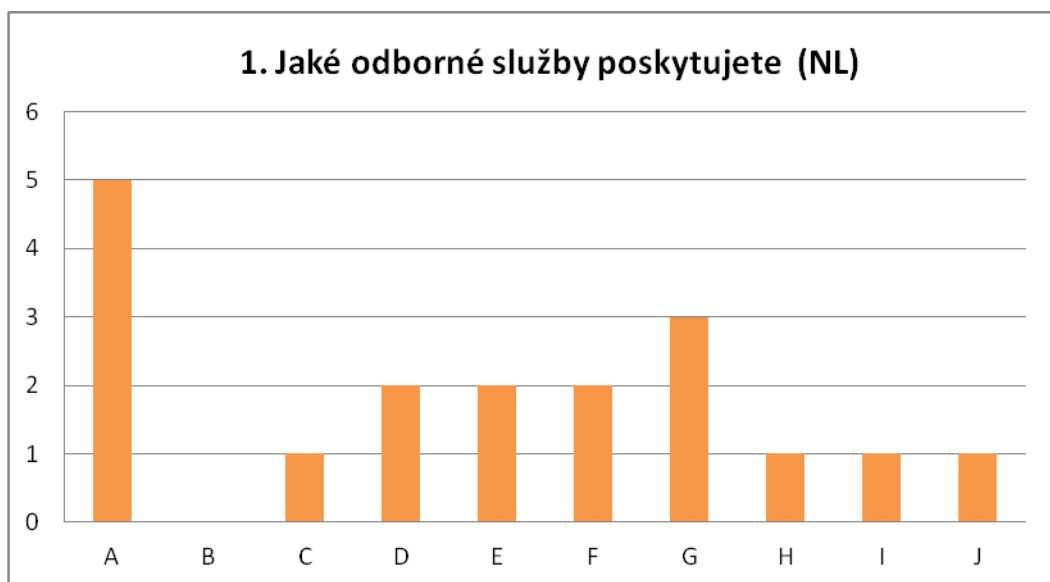
Graf 10

Nejmłodší účastníci výzkumu byli z kategorie 21 - 25 let. Nejstaršímu respondentovi bylo v době realizace výzkumu 81 let a více.

8.6.2 Získané odborné informace - polouzavřené a uzavřené otázky

Graf 11

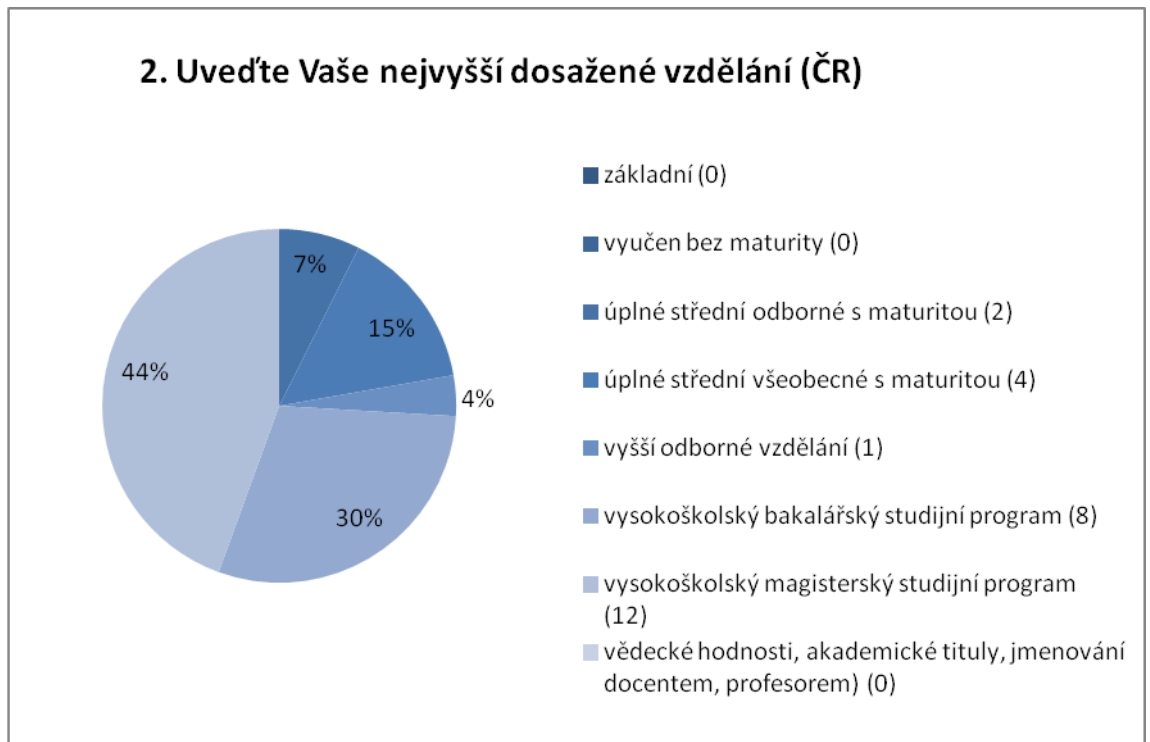

Graf 12

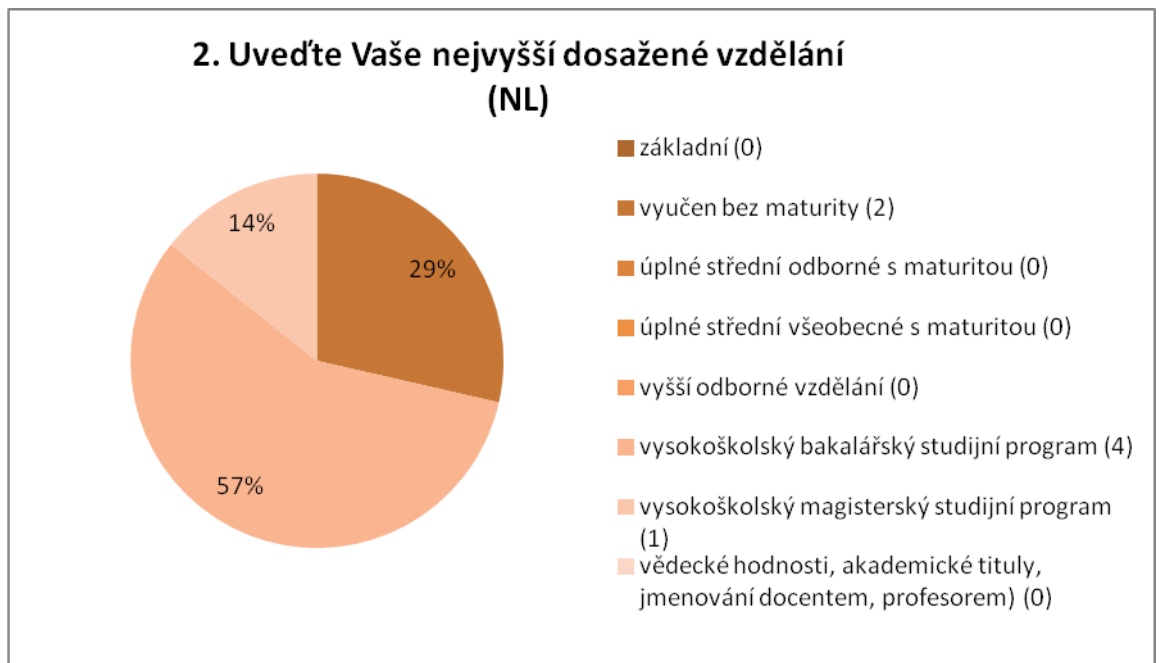
tlumočení českého/nizozemského znakového jazyka	A
tlumočení pro hluchoslepe klienty	B
tlumočení mezinárodního znakového systému	C
tlumočení jiného národního znakového jazyka	D
překladačské služby	E
transliterace znakované češtiny/nizozemštiny	F
vizualizace mluvené češtiny/nizozemštiny	G
tlumočení na principu totální komunikace	H
tlumočení on-line	I
jiné	J

Tabulka 1: vysvětlivky ke grafům 10 a 11

Všichni respondenti poskytují tlumočení znakového jazyka.

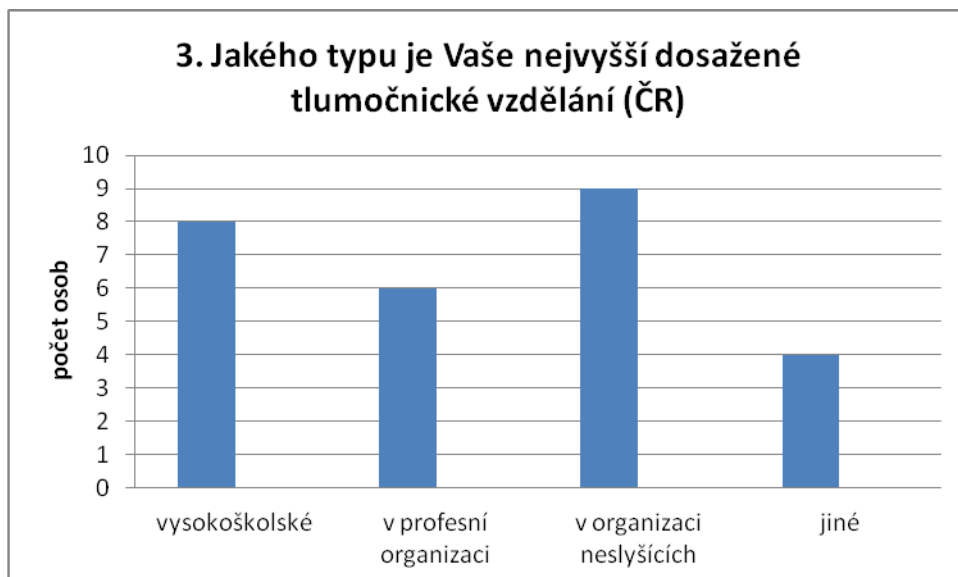

Graf 13

Graf 14

V České republice není povinnost absolvovat vysokoškolské vzdělání zaměřené na tlumočení znakového jazyka. Dvacet českých respondentů tuto skutečnost uvedlo jako svoje nejvyšší dosažené vzdělání.

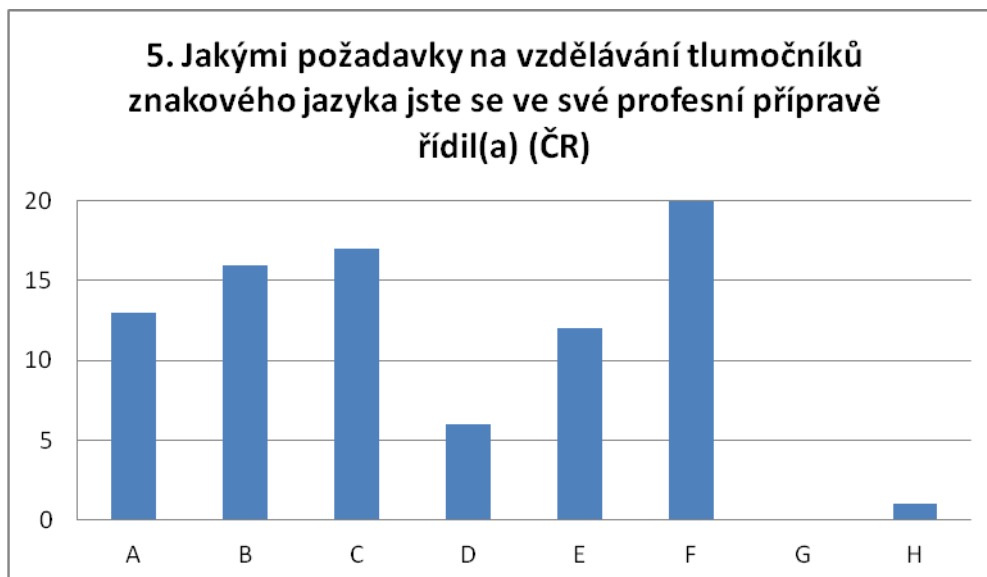

Graf 15

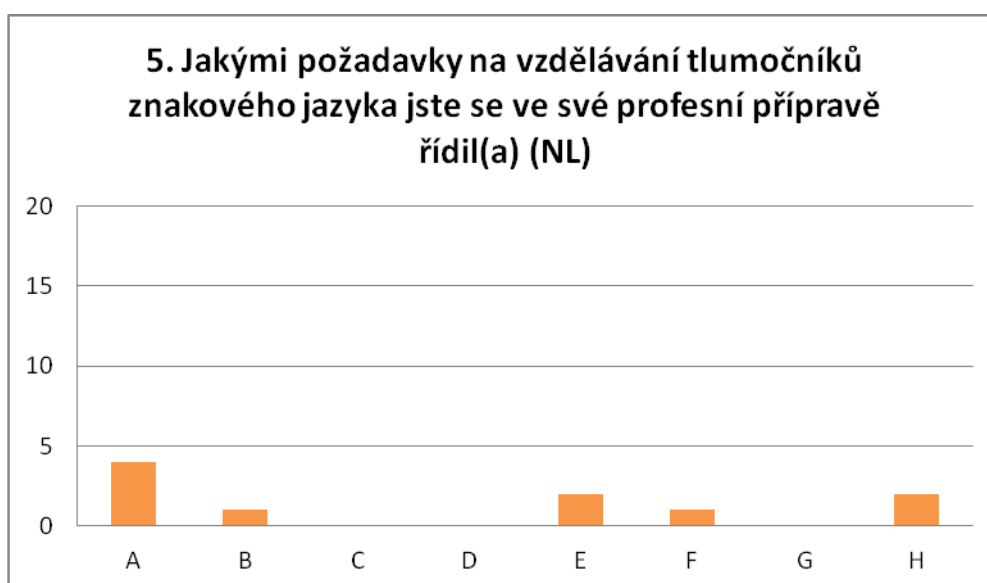

Graf 16

Z výsledků se potvrdilo, že v České republice není žádný povinný vysokoškolský vzdělávací program pro tlumočníky znakového jazyka.

Graf 17

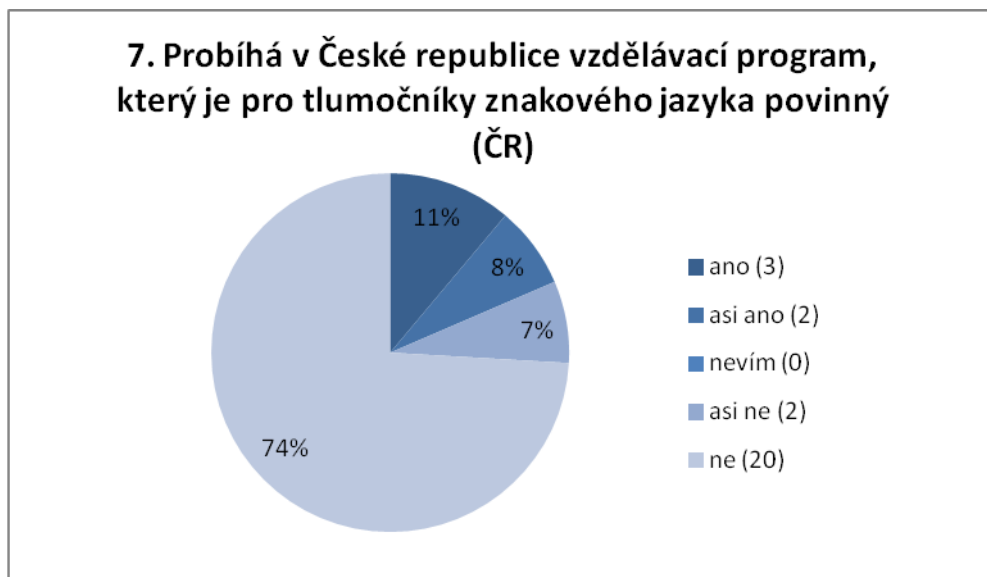

Graf 18

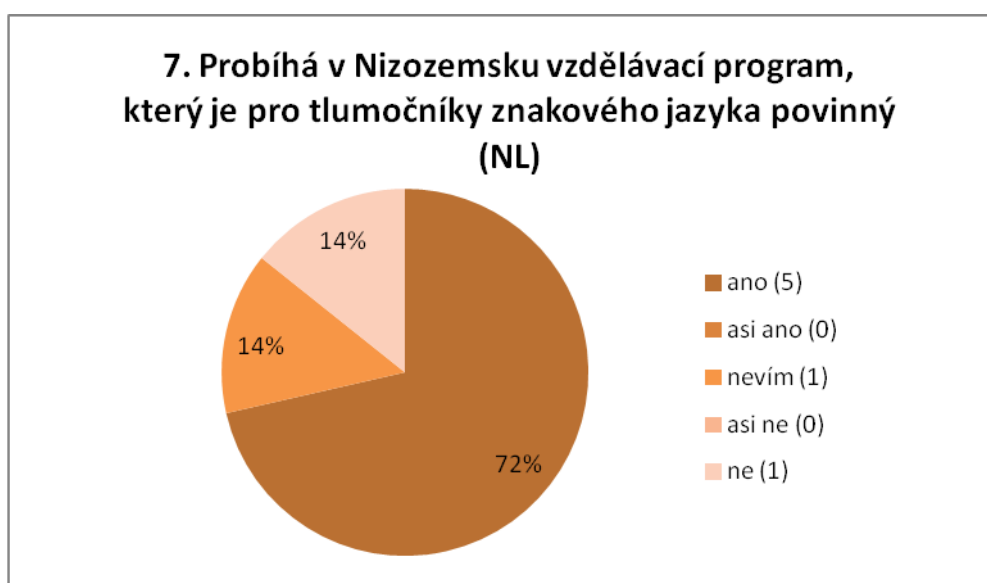
legislativa České republiky/Nizozemska	A
etický kodex tlumočnicka	B
požadavky zprostředkovatele tlumočnických služeb pro neslyšící	C
vzory profesionálů v zahraničí	D
vzory profesionálů v ČR/v Nizozemsku	E
vlastní profesní svědomí	F
žádné	G
jiné	H

Tabulka 2: vysvětlivky ke grafům 17 a 18

V České republice se tlumočníci znakového jazyka se převážně řídí vlastním svědomím, naproti tomu v Nizozemsku legislativou.

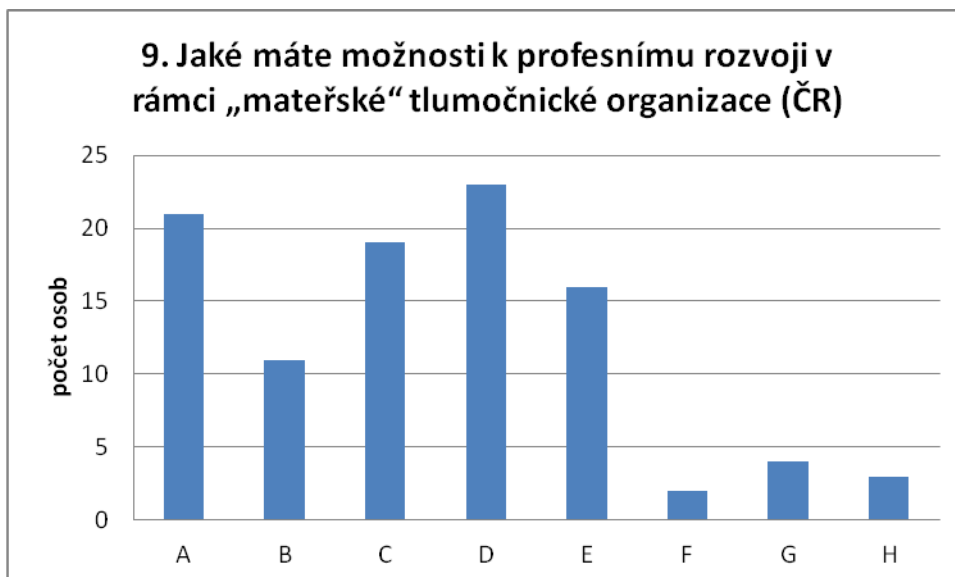

Graf 19

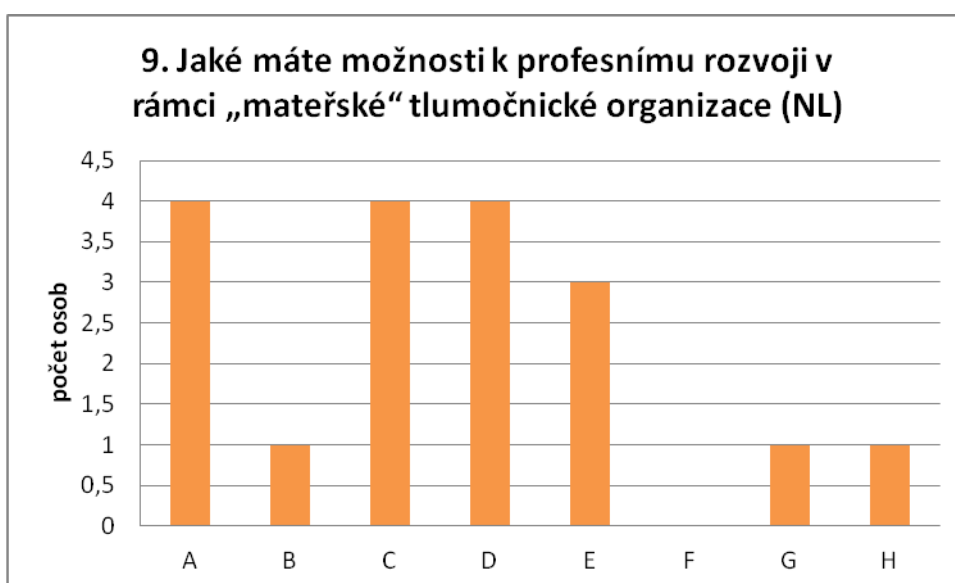

Graf 20

V České republice neprobíhá žádný ucelený vzdělávací systém pro tlumočníky znakového jazyka na rozdíl od Nizozemska.

Graf 21

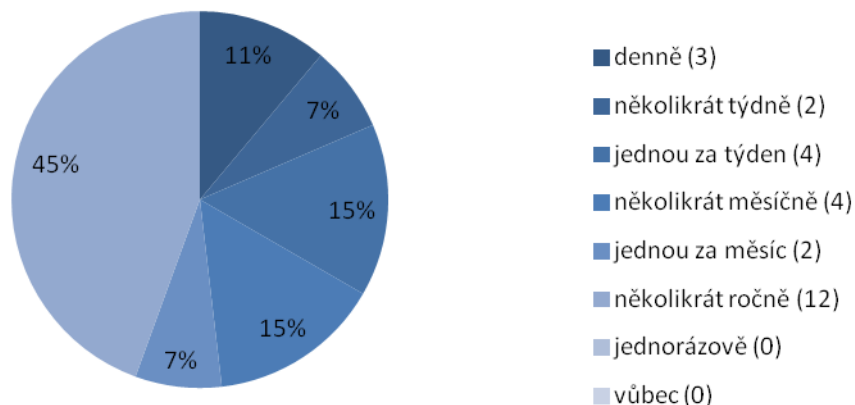

Graf 22

setkávání s odborníky se stejnou odborností	A
setkávání s odborníky z odlišných odborností s podobnými problémy	B
setkávání s Neslyšícími	C
příležitosti k průběžnému vzdělávání	D
zpětná vazba na kvalitu svého tlumočení	E
žádné	F
nejsem členem žádné tlumočnické organizace	G
jiné	H

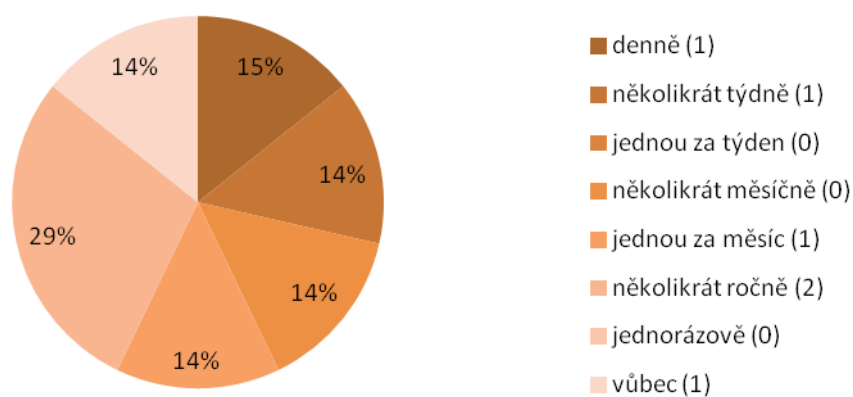
Tabulka 3:

10. Jak často si doplňujete vzdělávání v oblasti tlumočení znakového jazyka (ČR)

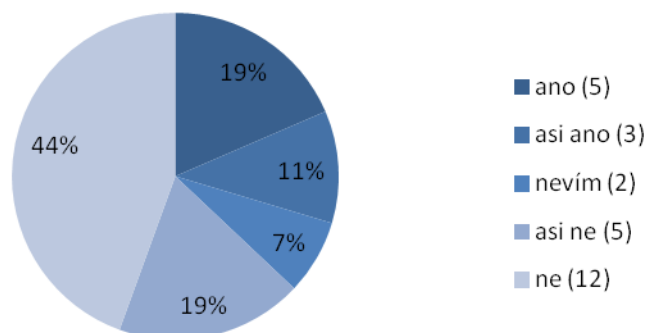
Graf 23

10. Jak často si doplňujete vzdělávání v oblasti tlumočení znakového jazyka (NL)

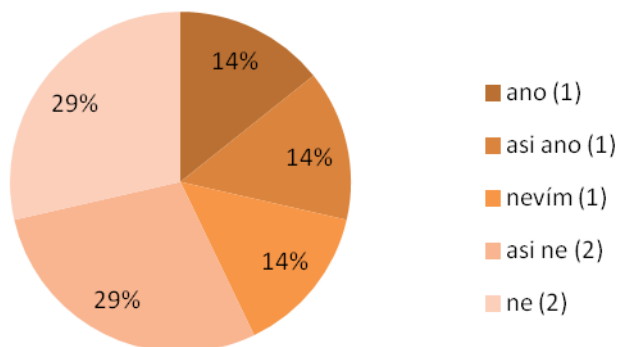
Graf 24

11. Je podle Vás finančně podporováno následné jazykové i tlumočnické vzdělávání pro stávající tlumočníky znakového jazyka v České republice

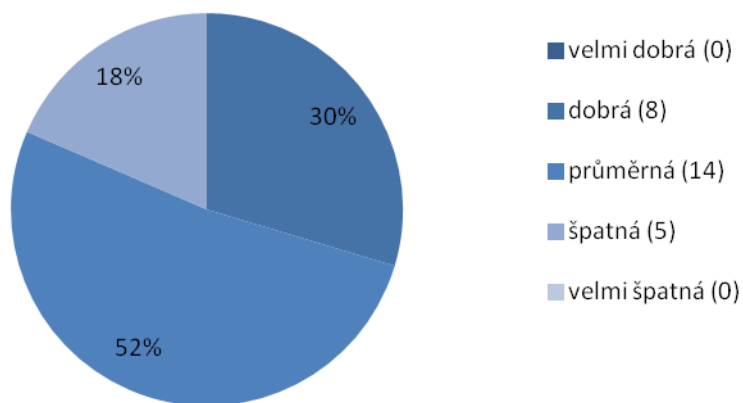
Graf 25

11. Je podle Vás finančně podporováno následné jazykové i tlumočnické vzdělávání pro stávající tlumočníky znakového jazyka v Nizozemsku

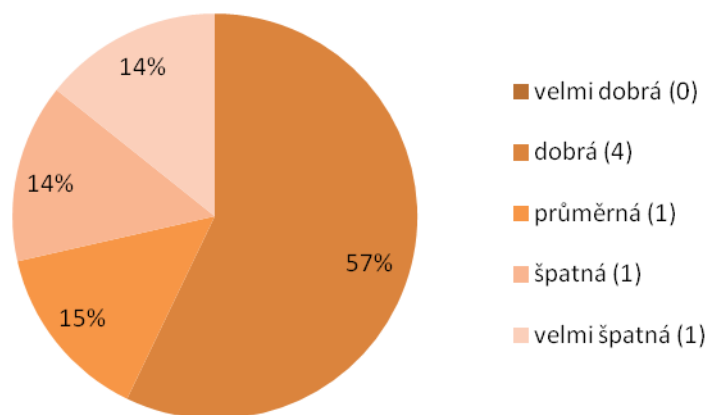
Graf 26

12. Jak hodnotíte celkovou úroveň vzdělání tlumočnicků znakového jazyka v České republice

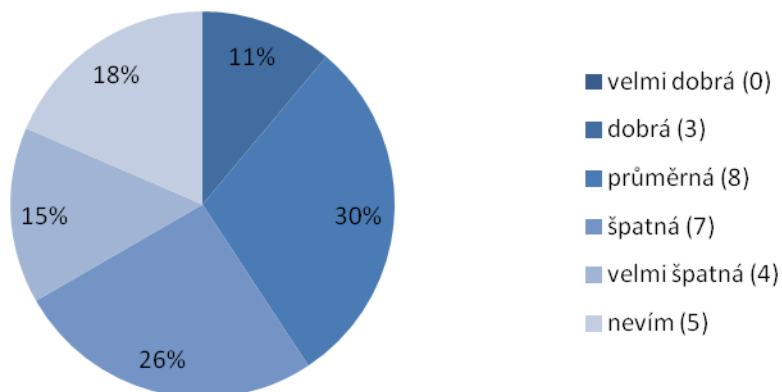
Graf 27

12. Jak hodnotíte celkovou úroveň vzdělání tlumočnicků znakového jazyka v Nizozemsku

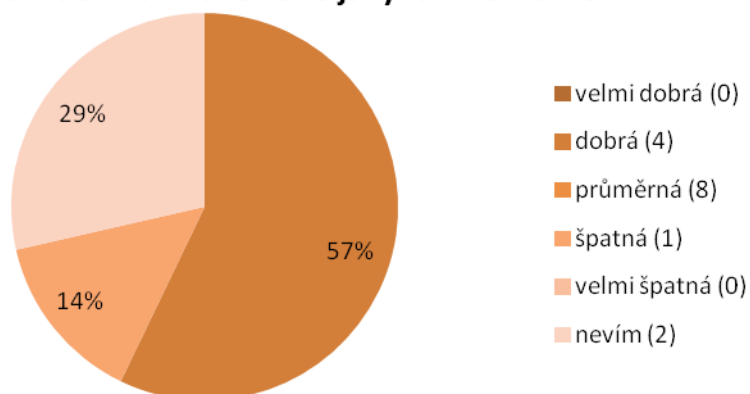
Graf 28

13. Jak hodnotíte úroveň vzdělání tlumočnicků znakového jazyka v České republice s porovnáním úrovně vzdělání tlumočnicků znakového jazyka v zahraničí

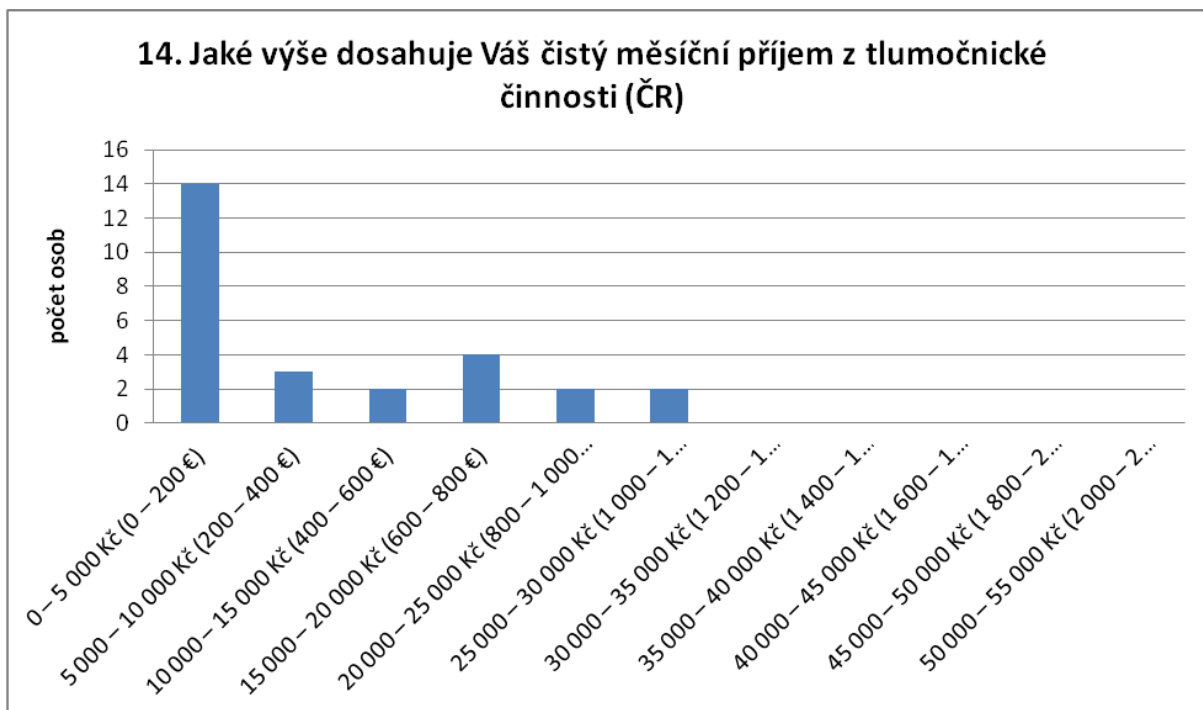

Graf 29

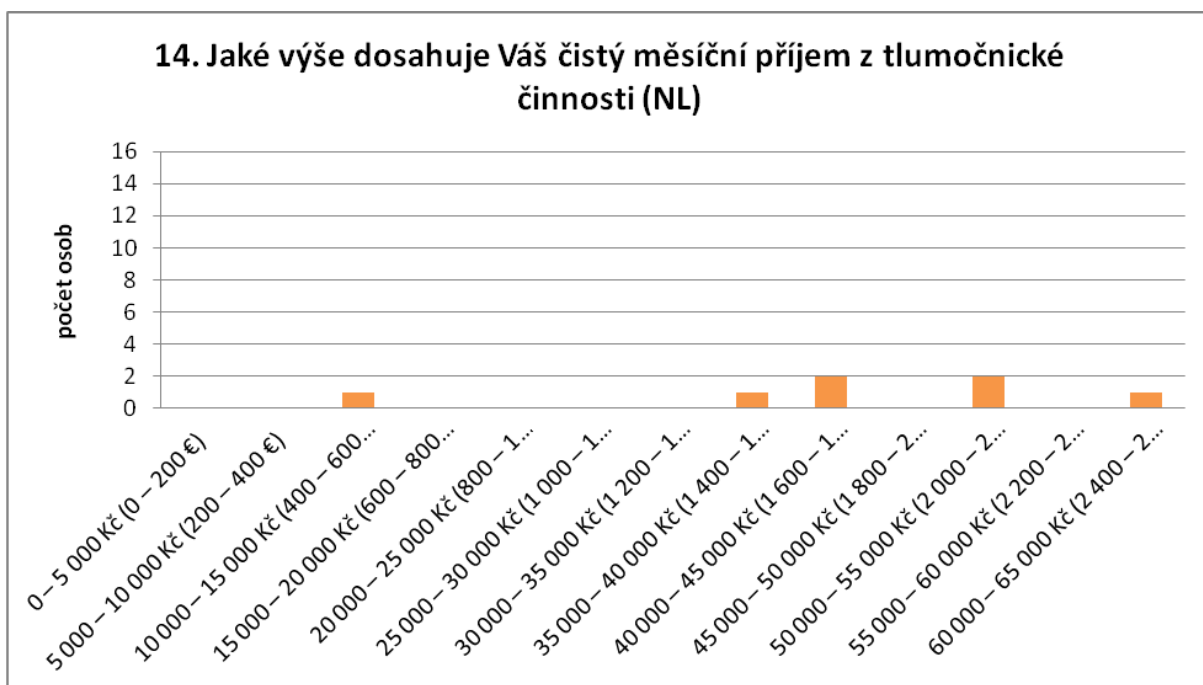
13. Jak hodnotíte úroveň vzdělání tlumočnicků znakového jazyka v Nizozemsku s porovnáním úrovně vzdělání tlumočnicků znakového jazyka v zahraničí

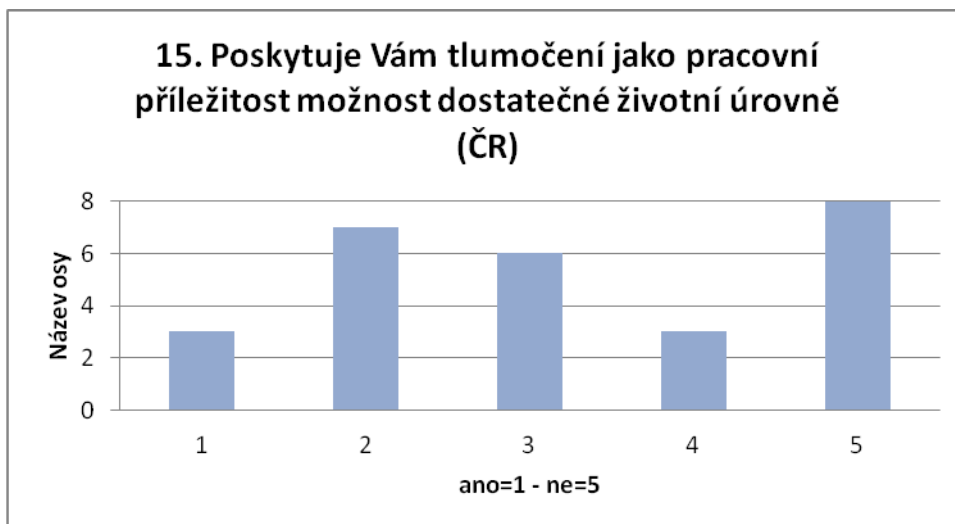
Graf 30

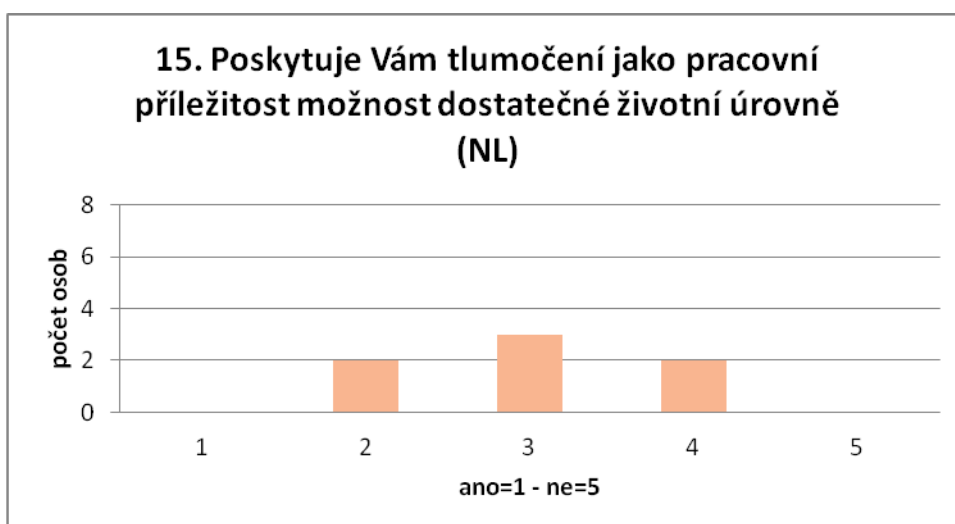
Graf 31

Graf 32

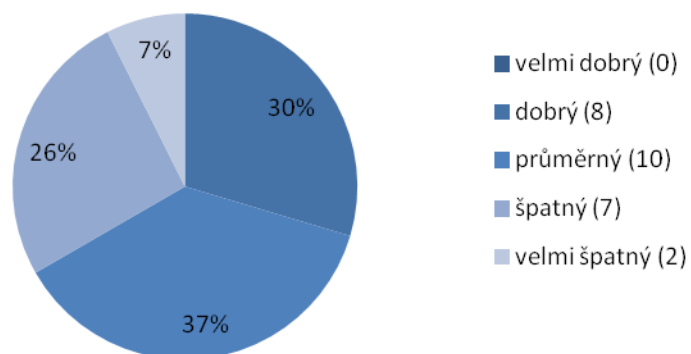

Graf 33

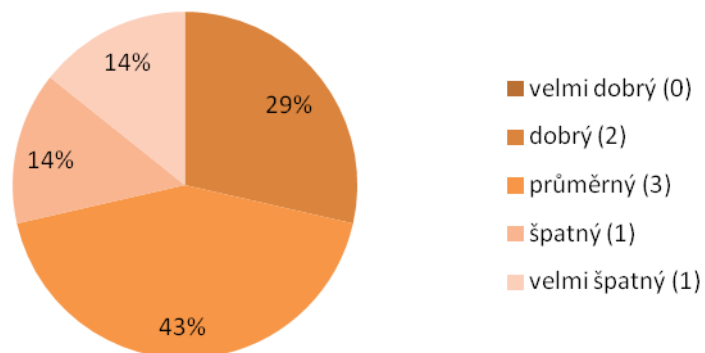
Graf 34

16. Jak hodnotíte současný společenský status tlumočnicků znakového jazyka v České republice

Graf 35

16. Jak hodnotíte současný společenský status tlumočnicků znakového jazyka v Nizozemku

Graf 36

Graf 37

Graf 38

Konkrétní odůvodnění těchto odpovědí je uvedeno u otevřené otázky číslo 19.

8.6.3 Získané odborné informace - otevřené otázky

4. Uveďte konkrétně Vaše (nejvyšší) dosažené tlumočnické vzdělání

V odpovědích se jeden respondent (ČR) přiznal, že přesně nevěděl, jak má chápat „nejvyšší tlumočnické vzdělání.“ Ostatní respondenti uváděli dva až tři absolvované tlumočnické kurzy, které považují za svoje nejvyšší tlumočnické vzdělání.

Z 27 tlumočnicků 14 osob vystudovalo vysokoškolský obor Čeština v komunikaci neslyšících, 7 osob navštěvovalo kurzy pořádané profesní organizací Českou komorou tlumočnicků znakového jazyka.

9 osob absolvovalo kurzy v organizacích neslyšících:

- 6 absolventů Institutu Neslyšících pro specializované vzdělávání,
- 3 tlumočníci navštěvovali Organizaci Pevnost – České centrum znakového jazyka,
- 2 tlumočníci absolvovali kurzy ve Svazu neslyšících a nedoslýchavých,
- 1 tlumočnick absolvoval kurz České unie neslyšících,
- 1 tlumočnick navštěvoval doslovně: TZJ-FF UK 152 hod. r.2009
- 1 tlumočnick uvedl, že získal vzdělání na Univerzitě Karlově.

V Nizozemsku jsem u druhé otázky získala pouze čtyři smysluplné odpovědi, zbylé tři odpovědi byly shluky písmen. Respondenti ve svých odpovědích uvedli, že každý tlumočnick znakového jazyka v Nizozemsku musí absolvovat vysokoškolský obor na Hogeschool v Utrechtu, než se stane tlumočnickem znakového jazyka.

6. Napište název etického kodexu tlumočnicků, podle kterého jednáte ve vaší tlumočnické profesi

Nejrozšířenější etický kodex tlumočnicků v České republice je Etický kodex České komory tlumočnicků znakového jazyka, z 27 respondentů se 18 tímto kodexem řídí, ačkoliv jedna tlumočnice podotkla: „Osobně vím v ČR jen o jednom etickém kodexu, a tím je EK Komory. Těžko říct, co to ale znamená jednat podle EK. :) Protože když si bod po bodu rozeberete EK, tak ho svým způsobem téměř v každé situaci porušujeme. Důležité je umět s EK pracovat, nebrat ho jako dogma, pochopit že každá situace je jiná, a že vždy jde o vztahy mezi lidmi... Absolvovala jsem několik seminářů zabývajících se EK, měla jsem možnost sledovat různé přístupy lektorů k diskuzím nad EK. Zním etiku, kterou by měl profesionální tlumočnick ctít, ve své práci se o to určitě snažím. Ale na tuto otázku nedokážu jednoznačně odpovědět.“

Dále respondenti uvedli, že následují:

- pravidla v SŠ, ZŠ, MŠ Štefanikova HK
- pravidla VŠ UHK.
- etický kodex R.I.D.
- etický kodex ASNEP kopírující etický kodex ČKTZJ
- etický kodex sociálního pracovníka
- E. K. tlumocniku znakového jazyka
- Etický kodex tlumočnicků - SNN
- etický kodex online tlumočení APPN (3 respondenti)
- etický kodex CZTN
- Směrnice o postavení znakového jazyka a dalších komunikačních systémů sluchově postižených na Masarykově univerzitě.
- podle pravidla
- Stowarzyszenia Tłumaczy Polskiego Języka Migowego (Sdružení tlumočnicků polského znakového jazyka)
- Tlumočnický etický kodex

V Nizozemsku se dva respondenti řídí podle Etického kodexu Nizozemské organizace tlumočnicků znakového jazyka (<http://www.nbtg.nl/over-het-beroep/beroepscode>), z kterého vychází i Government UWV. Jeden respondent odpověděl, že neví, zda se některým tlumočnickým kodexem řídí. Dva tlumočníci se řídí Beroepcode (profession code) a tři respondenti nesmyslně odpověděli shluky písmen.

8. Napište název probíhajícího povinného tlumočnického vzdělávacího programu pro tlumočnický znakového jazyka

Na otázku číslo 8 odpovídali pouze respondenti, kteří u otázky číslo 7 zaškrtili, že v České republice probíhá povinný vzdělávací program. V odpovědích neuváděli konkrétní vzdělávací program, ale jen 24 hodinový roční požadavek na další vzdělání vyplývající ze zákona číslo 108/2006 o vzdělávání sociálních pracovníků (tlumočnicků).

Dle očekávání nizozemští 3 tlumočníci odpověděli, že povinný tlumočnický vzdělávací program je na vysoké škole v Utrechtu, 2 respondenti uvedli vzdělávací

kurzy v RTG a 2 respondenti zdůraznili, že nejprve tlumočnick musí absolvovat vzdělání na vysoké škole v Utrechtu.

17. Je potřeba podle vás v oblasti tlumočení znakového jazyka něco konkrétního změnit v České republice?

V této otázce jsem získala dlouhé odpovědi od jednotlivých respondentů. Ve všech odpovědích se objevila potřeba tlumočnicků znakového jazyka na změnu uzákonění postavení tlumočnicka v legislativě a změnu vzdělávacího systému. 12 respondentů navrhovalo založit vysokoškolský vzdělávací obor přímo určený tlumočnickům znakového jazyka. Tři respondenti uvedli přání na stanovení a výuku celoživotního vzdělávání. Dva respondenti uvedli změnit přání na změnu způsobu financování, tak aby byla zajištěna stabilita a nejen mladí lidé měli motivaci ke studiu tlumočení znakového jazyka. Dále padli osamocené návrhy na podporu a vyškolení více neslyšících tlumočnicků, na větší spolupráci s komunitou neslyšících, na ustanovení národní certifikace a stanovení kontroly a testování tlumočnicků znakového jazyka.

V Nizozemsku tři tlumočnicki pociťují potřebu změny, ale neuvedli žádný konkrétní příklad. Jeden respondent uvedl potřebu zjednodušení financování, hlavně snížit administrativní záležitosti. Dva respondenti zdůraznili potřebu dlouhodobě zajistit práva neslyšících na jejich jazyk například možnost využívat tlumočnické služby v zaměstnání a ve vzdělávání. Jeden respondent nepociťuje potřebu měnit současnou situaci.

19. Považujete se za profesionálního tlumočnicka znakového jazyka?

V České republice uvedlo 18 tlumočnicků, že se považují za tlumočnicky znakového jazyka, podložili to svým dosaženým vzděláním, praxí a pravidelným setkáváním se s neslyšícími. Za profesionálního tlumočnicka se nepovažuje 9 respondentů. Pět uvedlo, že jsou začátečníci s málo zkušenostmi. A čtyři respondenti jsou studenti bakalářského programu ČNES.

V Nizozemsku se za profesionálního tlumočnicka považuje 5 respondentů, z důvodu dosaženého vzdělání a 1 respondent je začátečník a 1 respondent uvedl za odpověď shluk písmen, ale v otázce číslo 18 odpověděl ne.

8.6.3 Vyhodnocení hypotéz

První hypotéza „Spokojenost tlumočnicků znakového jazyka se vzděláváním je v České republice nižší v porovnání spokojenosti tlumočnicků znakového jazyka v Nizozemsku“ Se potvrdila výsledky z otázky číslo 12 a 13.

Druhá hypotéza „Tlumočníci znakového jazyka v České republice, vědí, že v České republice neprobíhá žádný povinný ucelený vzdělávací program, ale pouze kurz stanovený zákonem o rozsahu 150 hodin.“ se váže k otázkám číslo 7 a 8. Hypotéza se nepotvrdila, protože ne všichni tlumočníci to vědí.

Třetí hypotéza „Tlumočníci znakového jazyka pociťují potřebu zkvalitnění současného vzdělávacího systému/ programu.“ se váže k otázce číslo 17. Se potvrdila.

Na čtvrtou hypotézu „Úroveň vzdělání tlumočnicků holandského znakového jazyka je vyšší než v České republice“ se potvrdila v odpovědích na otázky číslo 2, 4, 5.

Pro potvrzení či vyvrácení páté hypotézy „Za tlumočnicka profesionála se považuje tlumočnick znakového jazyka se vzděláním, s několikaletou praxí a vysokou kompetencí ve znakovém jazyce“ byly shromážděny informace v otázkách číslo 3, 4, 18 a 19. Hypotéza se částečně potvrdila, protože někteří tlumočníci znakového jazyka se považují za profesionály, ačkoliv nemají několikaletou praxi.

Zajímavostí je, že z výzkumu vyplynulo, že většina tlumočnicků nejprve ovládala plnohodnotně znakový jazyk a až poté se začali věnovat tlumočnické profesi. Otázkou ale je, jak tlumočníci vnímají pojem plnohodnotné komunikace, tento pojem jsme nspecifikovali, ponechali jsme ho na zvážení každého tlumočnicka a sebe ohodnocení se.

8.6.4 Doporučení pro další vývoj vzdělávání pro tlumočnický znakového jazyka v České republice

Z uskutečněného výzkumu a získaných odpovědí tlumočnicků znakového jazyka v České republice lze vyvodit následující doporučení pro další vývoj vzdělávání pro tlumočnický znakového jazyka v České republice.

- a) Za nejdůležitější považují stanovení povinného vzdělávacího systému, například otevřít vysokoškolský obor zaměřený na tlumočení znakového jazyka. Tento vzdělávací program, by měl zajistit dostatek nových a kvalitních tlumočnicků znakového jazyka.
- b) Dále stanovit systém zvyšování úrovně vzdělání tlumočnick znakového jazyka, jak po stránce jazykových kompetencí, teoretické přípravy tak i odborné průpravy v odlišných oborech. Například stanovit v jakých nejdelších časových obdobích

tlumočníci znakového jazyka mají navštěvovat kurzy, kolik kurzů a jakého typu mají za rok absolvovat.

- c) K systému vzdělávání se váže i systém odměn pro tlumočníky pro neslyšící, který je potřeba nastavit a zajistit tím lepší přístupnost služeb neslyšícím, kteří na ni mají nárok ze zákona, ale ten již bohužel neřeší, jak dané tlumočnické služby se mají financovat.

Za nejjednodušší cestu vyřešit všechny výše zmíněné problémy považují ustanovit v zákoně, že tlumočníci jsou povinni být členy jedné konkrétní organizace, které by stát poskytoval dostatečné finanční prostředky na její fungování i na platy tlumočnickům pro neslyšící. Tato instituce by sdružovala tlumočníky pro neslyšící, poskytovala by tlumočnické služby, měla by sestavené a zveřejněné nároky a požadavky na tlumočnicka pro neslyšící, zajišťovala by finanční podporu na vzdělávání tlumočnicků znakového jazyka pro stávající tlumočníky tak pro začínající, které by sama mohla realizovat a snažila by se o dostatečné finanční ohodnocení pro tlumočnický znakový jazyk na úrovni alespoň minimální mzdy.

8.6.5 Závěry výzkumu

Očekávali jsme, že situace v Nizozemském království bude oproti situaci v České republice o mnoho lepší zejména ve výši a systému odměn pro tlumočníky, v požadavcích na tlumočnické služby, v uzákoněném nároku na tlumočnické služby pro neslyšící a nárok a podmínky na tlumočnické služby bude definován v legislativě Nizozemska. Toto očekávání se nám nepotvrdilo. Situace pro tlumočnický znakový jazyk v České republice a v Nizozemsku je rozdílná, v České republice bychom na základě získaných informací o Nizozemsku mohli zlepšit, například způsob získávání finančních prostředků na odměny pro tlumočnické služby, detailněji uzákonit požadavky na tlumočnické služby i popsat postavení tlumočnicka znakového jazyka ve vzdělávání, v komunitním či soudním tlumočení.

9. Závěr

V České republice není těžké se stát tlumočnickem znakového jazyka dle platné legislativy, stačí doložit doklad o středoškolském vzdělání, absolvovat kurz znakového jazyka a kurz o sociální práci. Oba dva kurzy v rozsahu 150 hodin. Naproti tomu v Nizozemsku osoby, které se chtějí stát tlumočnickem znakového jazyka, musejí absolvovat minimálně bakalářský program zaměřený přímo na tlumočení znakového jazyka.

Pro všechny zájemce stát se tlumočnickem znakového jazyka v České republice je vhodné dodat, že „maximální počet tlumočnicků v databázi Centra není stanoven, neboť tlumočnicků je stále nedostatek.“ (Kronusová, 2013, s. 30; Kronusová, 2008a)

V Nizozemsku si mohou neslyšící zajistit tlumočnicka z celonárodního registru tlumočnicků znakového jazyka a přepisovatelů (RTG). RTG má stanoveny požadavky na tlumočnický nizozemského znakového jazyka, čímž je zajištěna určitá kvalita tlumočnicků znakového jazyka. Oproti tomu v České republice neexistuje podobná organizace jako RTG, ve které by tlumočníci znakového jazyka v České republice měli povinnost se registrovat, průběžně si nemusejí navyšovat své tlumočnické vzdělání a tím pádem se nemusejí účastnit žádného celoživotního vzdělávání. Z pohledu zajišťování tlumočnických služeb, čeští neslyšící si mohou zajistit tlumočnické služby přes různé zprostředkovatele sociálních služeb (dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách). Každý zprostředkovatel si sám a v různé míře nastavuje požadavky na úroveň vzdělání tlumočnicků a pravidla na chování tlumočnicků znakového jazyka i klientů během tlumočených situacích.

V dotazníkovém šetření jsem zjistila spokojenost tlumočnicků znakového jazyka se vzděláváním. Obě skupiny (tlumočníci českého znakového jazyka, nizozemského znakového jazyka) cítí potřebu zlepšit svůj současný vzdělávací systém.

Použité zdroje

ABZ slovník cizích slov: Pojem intervize. *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. 2005-2014 [cit. 2014-05-13]. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/intervize>>.

ARMSTRONG, David F., 2000. *William C. Stokoe, Jr : Founder of Sign Language Linguistics 1919-2000* [online]. Gallaudet University Washington, DC, 2000. [cit. 2014-4-24]. Dostupné z: <<http://gupress.gallaudet.edu/stokoe.html>>.

ASNEP - CZTN, 2012a. *Celková statistika 2013* [online]. ASNEP - CZTN, 2012. [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.cztzn.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=145&Itemid=77>.

ASNEP - CZTN, 2012b. Pravidla poskytování a proplácení tlumočnických služeb pro tlumočnický Centra zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící : Pravidla pro tlumočnický [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné také z: <http://www.cztzn.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=37&Itemid=94>.

ASNEP, 2012c. Tlumočnické služby pro neslyšící : Popis projektu Tlumočnické služby pro neslyšící [online]. ASNEP, 2012. [cit. 2013-06-30]. Dostupné z: <<http://www.asnep.cz/tlumocnicke-sluzby-pro-neslysic/>>.

ASNEP - CZTN, 2012d. *Úvod - O CZTN* [online]. ASNEP - CZTN, 2012. [cit. 2013-07-04]. Dostupné z: <<http://www.cztzn.cz/>>.

BOGAERDE, van den Beppie, SCHERMER, Trude, 2008. *Deaf studies in the Netherlands : Institute for Sign, Language and Deaf Studies, Hogeschool Utrecht* [online]. In: Deaf Worlds, 2008. 12. 3. 2009. [cit. 2014-05-17]. 14 s. Dostupné z: <https://testsiteen.gebarencentrum.nl/media/33801/102_file1.pdf>.

BROKOVÁ, Regina, KUNEŠOVÁ, Hana, 2013. Když prší psi a kočky. *Gong*. Praha: Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel. Duben 2013, ročník XXXXII, č. 4-6, s. 51. ISSN 0323-0732.

ČEŇKOVÁ, Ivana, 2008. *Úvod do teorie tlumočení*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 78 s. ISBN 978-80-87218-09-9.

ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina, 2008a. *Certifikační vzdělávací program*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008a. 55 s. ISBN 978-80-87218-11-2.

ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina, 2008b. *Specifika tlumočení pro neslyšící*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008b. 69 s. ISBN 978-80-87153-58-1.

Česko. Usnesení č. 2 ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 2, s. 17-24. Dostupný také z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>>.

Česko. Zákon č. 155 ze dne 11. června 1998 o znakové řeči a o změně dalších zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, částka 54, s. 6707-6708. Dostupné také z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3161>>.

Česko. Ústavní zákon č. 162 ze dne 12. června 1998 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, částka 56, s. 6754. Dostupný také z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3163>>.

Česko. Zákon č. 444 ze dne 6. prosince 2011, kterým se mění zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2011, částka 153, s. 5818-5823. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6083>>.

Česko. Zákon č. 384 ze dne 23. září 2008 o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 124, s. 5925-5930. Dostupné také z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5365>>. ISSN 1211-1244.

Česko. Zákon č. 198 ze dne 2. května 2012, kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 68, s. 2750-2760. Dostupné také z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6194>>. ISSN 1211-1244.

Česko. Zákon č. 370 ze dne 24. října 2012, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 139, s. 4874-4876. Dostupné také z: <<http://www.msmt.cz/file/25420/download/>>. ISSN 1211-1244.

Česko. Zákon č. 48 ze dne 30. ledna 2013, kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2013, částka 22, s. 364-365. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6376>>.

Česko. Zákon č. 313 ze dne 12. září 2013, kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2013, částka 118, s. 3593-3604. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6504>>.

ČESKÁ KOMORA TLUMOČNÍKŮ ZNAKOVÉHO JAZYKA, 2010-2013. *Aktivity* [online]. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2010 - 2013. [cit. 2013-06-28]. Dostupné z: <<http://www.cktzj.com/aktivity>>.

ČESKÁ KOMORA TLUMOČNÍKŮ ZNAKOVÉHO JAZYKA, 2011. Shrnutí závěrečné zprávy z výzkumu spokojenosti neslyšících klientů s tlumočnickými službami poskytovanými v ČR. *ToP*. Praha: Jednota překladatelů a tlumočnicků. 2011, ročník 2011, č. 100.

ČESKÁ KOMORA TLUMOČNÍKŮ ZNAKOVÉHO JAZYKA, 2010-2014. Etický kodex tlumočnicků Komory : Etický kodex Komory [online]. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2010-2014. 20. 4. 2013. [cit. 2014-05-17]. 1 s. Dostupné z: <<http://www.cktzj.com/dokumenty>>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2009-2011. *Tab. 153 Obyvatelstvo podle národnosti, mateřského jazyka a podle pohlaví : definitivní výsledky podle obvyklého pobytu* [online]. Český statistický úřad, Sčítání lidu, domů a bytů 2011, © 2009-2011. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <<http://www.scitani.cz/>>. Cesta: Výsledky sčítání, Podle tématu, Definitivní výsledky, Obyvatelstvo, Mateřský jazyk.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2009-2011. *Tab. 614b Obyvatelstvo podle věku, mateřského jazyka a pohlaví : Pohlaví: pohlaví celkem* [online]. Český statistický úřad, Sčítání lidu, domů a bytů, 2011. © 2009-2011. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <<http://www.scitani.cz/>>. Cesta: Výsledky sčítání, Podle tématu, Definitivní výsledky, Obyvatelstvo, Věk.

DEVÍTKA, 2013a. Závěry ze setkání tlumočnicků pro neslyšící 2013 : část první souhrnný zápis [online]. Neformální setkání tlumočnicků znakového jazyka. 2013a. [cit. 2014-4-21]. Přípravný tým Setkání tlumočnicků. Dostupný z: <http://www.setkanitlumocniku.cz/soubory/2013_setkani_tlumocniku_souhrn_jednani_skupin.pdf>.

DEVÍTKA, 2013b. Závěry ze setkání tlumočnicků pro neslyšící 2013 : část druhá - výstupy ze setkání [online]. Neformální setkání tlumočnicků znakového jazyka. 2013b. [cit. 2014-4-21]. Přípravný tým Setkání tlumočnicků. Dostupný z: <http://www.setkanitlumocniku.cz/soubory/2013_setkani_tlumocniku_vystupy.pdf>.

DINGOVÁ, Nad'a. *Průvodce základní tlumočnickou terminologií : Tlumočnick českého znakového jazyka*. [online] Česká komora tlumočnicků znakového jazyka © 2010 - 2014 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <<http://www.cktzj.com/terminologie#T>>.

DE SNOO, Henk J., 2005. *Deaf education changes in the Netherlands* [online]. The British Association of Teachers of the Deaf, 2005. [cit. 2014-05-17]. Dostupné z: <<http://www.batod.org.uk/index.php?id=/international/models/netherlands.htm>>.

EFSLI, 2012. *New Skills and Professional Profiles Required for the Sign Language Interpreter Profession in Europe* [online]. European Forum of Sign Language Interpreters, 2012. 7. 9. 2012. [2014-5-9] 45 s. Dostupné z: <<http://efsl.org/efsliblu/wp->

content/uploads/2011/03/R1201-New-skills-and-professional-profiles-required-for-the-sli-profession-in-Europe.pdf>.

FF UK, 2011. O oboru [online]. FF UK, 2011. [cit. 2014-05-07]. Dostupné z: <<http://ujkn.ff.cuni.cz/obor>>.

HARVÁNKOVÁ, Barbora, 2011. *Poskytování tlumočnických služeb pro neslyšící z hlediska kraje České republiky* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. Bakalářská práce. 85 s. Vedoucí práce Naďa Dingová.

HOGESCHOOL UTRECHT, 2014a. Leraar Nederlandse Gebarentaal (NGT)/Tolk NGT [online]. Hogeschool Utrecht. 2014a. [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <<http://www.cursussen.hu.nl/TotaalAanbod/Leraar-Nederlandse-Gebarentaal-Tolk-NGT>>.

HOGESCHOOL UTRECHT, 2014b. Master Dovenstudies/Leraar Ned. Gebarentaal : Praktische informatie [online]. 2014b. [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <<http://www.cursussen.hu.nl/TotaalAanbod/Master%20Dovenstudies-Leraar-Ned-Gebarentaal/Praktische-informatie>>.

HOGESCHOOL UTRECHT, 2014c. Over Instituut voor Gebaren, Taal & Dovenstudies [online]. Hogeschool Utrecht, 2014c. [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <<http://www.hu.nl/los/IGTD.aspx>>.

HOGESCHOOL UTRECHT, 2014d. Aanbod voor gediplomeerde tolken NGT, leraren NGT en schrijftolken [online]. Hogeschool Utrecht, 2014d. [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <<http://www.hu.nl/los/IGTD/Aanbod-voor-gediplomeerde-tolken-NGT-leraren-NGT-en-schrijftolken.aspx>>.

HRUBÝ, Jaroslav, 1989. *Poznatky získané v průběhu pobytu v Holandsku ve dnech 3. 11. až 11. 11. 1989 : Cestovní zpráva č. Z-041/A*. Praha: Ústav fyziologických regulací Praha, 1989.

INSTITUT NESLYŠÍCÍCH PRO SPECIALIZOVANÉ VZDĚLÁVÁNÍ, 2010. Komplexní vzdělávací systém pro tlumočníky českého znakového jazyka [online]. Institut Neslyšících

pro specializované vzdělání, o.s. © 2010. [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.inpsv.com/pro_tlumocniky.html>.

KPN TELETOLK, 2014. KPN Teletolk [online]. KPN Teletolk, 2014. 17. 5. 2014. [cit. 2014-05-17]. Dostupné z: <<https://www.kpnteletolk.nl/>>.

KRONUSOVÁ, Martina, 2008a. *Možnosti poskytování tlumočnických služeb pro neslyšící*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008a. 69 s. ISBN 978-80-87153-15-4.

KRONUSOVÁ, Martina, 2008b. *Organizace tlumočnicků v ČR a v zahraničí*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008b. 69 s. ISBN 978-80-87218-22-8.

KRONUSOVÁ, Martina. (vyprac.), 2013. *Standardy kvality sociálních služeb : Tlumočnické služby pro neslyšící. Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící (CZTN, Centrum). Provozovatel: ASNEP – Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel. Platnost od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013* [online]. Praha, 2013. [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.cztn.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=153&Itemid=78>.

KRONUSOVÁ, Martina, 2013. *Prováděcí předpis k pravidlům CZTN č. 2/2013. Platný od 1. 3. 2013* [online]. 2013. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://cztn.cz/images/dokumenty/provadeci-predpis-k-pravidlum_2-2013.pdf>.

KTV KENNISNET, 2012. Welcome bij KTV Kennisnet [online]. KTV Kennisnet, © 2012. 18. 5. 2014. [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <<http://www.ktv-kennisnet.nl/>>.

KUCHAŘOVÁ, Lucie (ed.), 2005. *Jazyk Neslyšících : Co víme, co nevíme a co bychom měli vědět o českém znakovém jazyce*. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Ústav českého jazyka a teorie komunikace, 2005.

MACUROVÁ, Alena, 1994. *Náš - jejich jazyk a naše vzájemná komunikace. Naše řeč*. Vyd.: Ústav pro jazyk český AV ČR. 1994, roč. 77, číslo 1. [cit. 2014-03-28]. Dostupné také z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7172>>.

MACUROVÁ, Alena, 2008. *Dějiny výzkumu znakového jazyka u nás a v zahraničí*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 77 s. ISBN: 978-80-87153-05-5.

MAREK, Jiří, 2014. Tlumočnicků do znakového jazyka je málo. A stát dává na tlumočení čím dále méně peněz [online]. *invArena deník pro čtenáře se specifickými potřebami*. 2014. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <<http://www.invarena.cz/?p=10293>>.

MARSCHARK, Marc. PETERSON, Rico., WINSTON, Elizabeth A., 2005. *Sign Language Interpreting and Interpreter Education : Directions for Research and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 307 s. ISBN 0-19-517694-4.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Návrh věcného záměru zákona o zapsaných tlumočnicích a překladatelích : Věcný záměr zákona o zapsaných tlumočnicích a překladatelích [online]. *Ministerstvo spravedlnosti*. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=4979&d=318790>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Rejstřík škol a školských zařízení : Výběr z Rejstříku škol a školských zařízení [online]. [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <<http://rejskol.msmt.cz/>>.

MLADOVÁ, Pavlína (ed.) *Tlumočnick jako most mezi slyšícím zdravotnickým personálem a neslyšícím pacientem : Materiál určený pro zdravotnický personál, lékaře, mediky a pro všechny, které zajímá problematika neslyšících a jejich komunikace v běžných situacích*. 1. vyd. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. 64 s.

NBTG, 2014. Jaarverslagen [online]. 2014. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <<http://www.nbtg.nl/over-de-nbtg/jaarverslagen-0>>.

NEDERLANDS GEBARENCESTRUM, 2014a. Organisatie [online]. Nederlands Gebarencentrum, 2014a. 17. 5. 2014. [2014-05-17]. Dostupné z: <<https://www.gebarencentrum.nl/organisatie/organisatie/>>.

NEDERLANDS GEBARENCENTRUM, 2014b. Nederlands Gebarencentrum. Organization. [online]. Nederlands Gebarencentrum, 2014b. 17. 5. 2014. [2014-05-17]. Dostupné z: <<https://testsiteen.gebarencentrum.nl/organization/organization/>>.

NEDERLANDS GEBARENCENTRUM, 2014c. Regional Variation [online]. Nederlands Gebarencentrum, 2014c. 17. 5. 2014. [2014-05-17]. Dostupné z: <<https://testsiteen.gebarencentrum.nl/project-achive/regional-variation/>>.

NBTG, 2014. *Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal: NBTG* [online]. 2014. 14. 5. 2014. [cit. 2014-05-14]. Dostupné z: <<http://www.nbtg.nl/>>.

PÁNEK, Petr, 2013. Počátky tlumočení pro neslyšící v českých zemích aneb 90 let od vzniku této profese u nás. Díl první. *Gong*. Praha: Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel. Červenec 2013, ročník XXXXI, č. 7-9, s. 8. ISSN 0323-0732.

PÁNEK, Petr, 2014a. Počátky tlumočení pro neslyšící v českých zemích aneb 90 let od vzniku této profese u nás. Díl třetí. *Gong*. Praha: Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel. Leden 2014, ročník XXXXII, č. 1-3, s. 8-9. ISSN 0323-0732.

PÁNEK, Petr, 2014b. 1. díl Tlumočníci z filmového archivu. *Gong*. Praha: Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel. Leden 2014, ročník XXXXII, č. 1-3, s. 45. ISSN 0323-0732.

PEŠKOVÁ, Kateřina, 2008. *Neslyšící tlumočníci v pracovním týmu*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 53 s. ISBN 978-80-87153-22-2.

PEŠOUTOVÁ, Irena, 2008. *Tlumočnická profese a neslyšící děti*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 119 s. ISBN 978-80-87153-70-3.

TIP!, 2014. Wie zijn wij [online]. TIP!, 18. 5. 2014. [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <http://www.tip-nascholing.nl/wie_zijn_wij.html>.

RADBOUD UNIVERSITEIT NIJMEGEN, 2014. Who made the corpus? [online]. Radboud Universiteit Nijmegen, ©2014. [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <<http://www.ru.nl/corpusngten/about-corpus-ngt/who-made-corpus/>>.

RICHTEROVÁ, Klára, 2008. *Představy neslyšících o tlumočnických službách*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. 2008. 93 s. ISBN: 978-80-87153-41-3.

SCHERMER, Trude Maria, 1990. *In Search of a Language : Influences from Spoken Dutch on Sign Language of the Netherlands*. Universiteit van Amsterdam, 1990. 184 s. ISBN 90 5166-155-X. Dostupné také z: <<https://www.gebarententrum.nl/media/49809/In-search-of-a-Language.pdf>>.

SCHERMER, Trude Maria, 2012. *Language Planning. Sign Language : An international Handbook*. eds Roland Pfau, Markus Steinbach, Bencie Woll [online]. De Gruyter Mouton, 2012. 1. 11. 2012. [2014-05-24]. 889-908 s. Dostupné z: <<https://testsiteen.gebarententrum.nl/media/17361/pdf1.pdf>>.

SLÁDKOVÁ, Daniela, 2013. Hledáme online tlumočnický znakového jazyka. *Gong*. Praha: Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel. Říjen 2013, ročník XXXXI, č. 10-12, s. 15. ISSN 0323-0732.

SOLOW, Sharon Neumann, 2000. *Sign Language Interpreting: A Basic Resource Book*. Burtonsville, MA: Linstok Press, 2000. 124 s. ISBN 0-932130-22-4.

STICHTING RTG. Stichting Register Tolken Gebarentaal en Schrijftolken registreert in Nederland [online]. [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <<http://www.stichtingrtg.nl/>>.

STICHTING PLOTSDOVEN, 2012. Suddenly or slowly losing your ability to hear... ...what to do? Translated by Raihana Bharo Houten. [online]. Stichting Plotsdoven, 2012. [15-5-2014]. 2 s. Dostupné z: <http://www.stichtingplotsdoven.nl/userfiles/documenten/folder_plotsdoven_engels.pdf>.

ŠEBKOVÁ, Helena, 2008. *Úvod do tlumočnické profese a vzdělávací systémy tlumočnicků v ČR a v zahraničí*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 109 s. ISBN 978-80-87153-75-8.

ŠEBKOVÁ, Helena, 2010-2014. Průvodce základní tlumočnickou terminologií : Etický kodex tlumočnicka [online]. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, © 2010 - 2014. [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <<http://www.cktjz.com/terminologie#E>>.

THE DUTCH INSPECTORATE OF EDUCATION, 2012. The Inspectorate of Education in the Netherlands [online]. The Dutch Inspectorate of Education, 2012. 2. 3. 2012. [cit. 2014-05-18]. 33 s. Dostupné z: <<http://www.onderwijsinspectie.nl/english>>.

TOLKNET, 2012-2014. Tolknet [online]. Tolknet, 2012-2014. [cit. 2014-05-17]. Dostupné z: <<http://www.tolknet.nl/>>.

TORÁČOVÁ, Veronika, 2008. *Tlumočení pro neslyšící a související legislativa*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 159 s. ISBN 978-80-87218-31-0.

WASLI, 2012. The Netherlands [online]. World Association of Sign Languages Interpreters. 2012. 14. 10. 2012 [2014-5-15] 3 s. Dostupné z: <http://wasli.org/wp-content/uploads/2013/06/251_netherlands-country-report.pdf>.

WIT-VAN SCHAGEN, Maya de, 2012. Nové technologie pro právní tlumočnický znakového jazyka. *Soudní tlumočnick*. 2012, č. 1-2, s. 43 Dostupné také z: <<http://www.kstcr.cz/attachments/prilohy-obecne/priloha/st-2012-16-web.pdf>>.

WIT-VAN SCHAGEN, Maya de, 2012. *Sign Language Interpreting in Europe*, Utrecht : ITV Hogeschool voor Tolken&Vertalen, 2005. 82 s. ISBN 90-809509-2-0.

WIT-VAN SCHAGEN, Maya de, 2008. *Sign Language Interpreting in Europe*, 2008. ISBN 978-90-806571-3-7.

ZÁHUMENSKÁ, Jitka., DINGOVÁ, Nad'a., HORÁKOVÁ, Radka. *Specifika tlumočení ve vzdělávání*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 165 s. ISBN 978-80-87153-92-5.

